

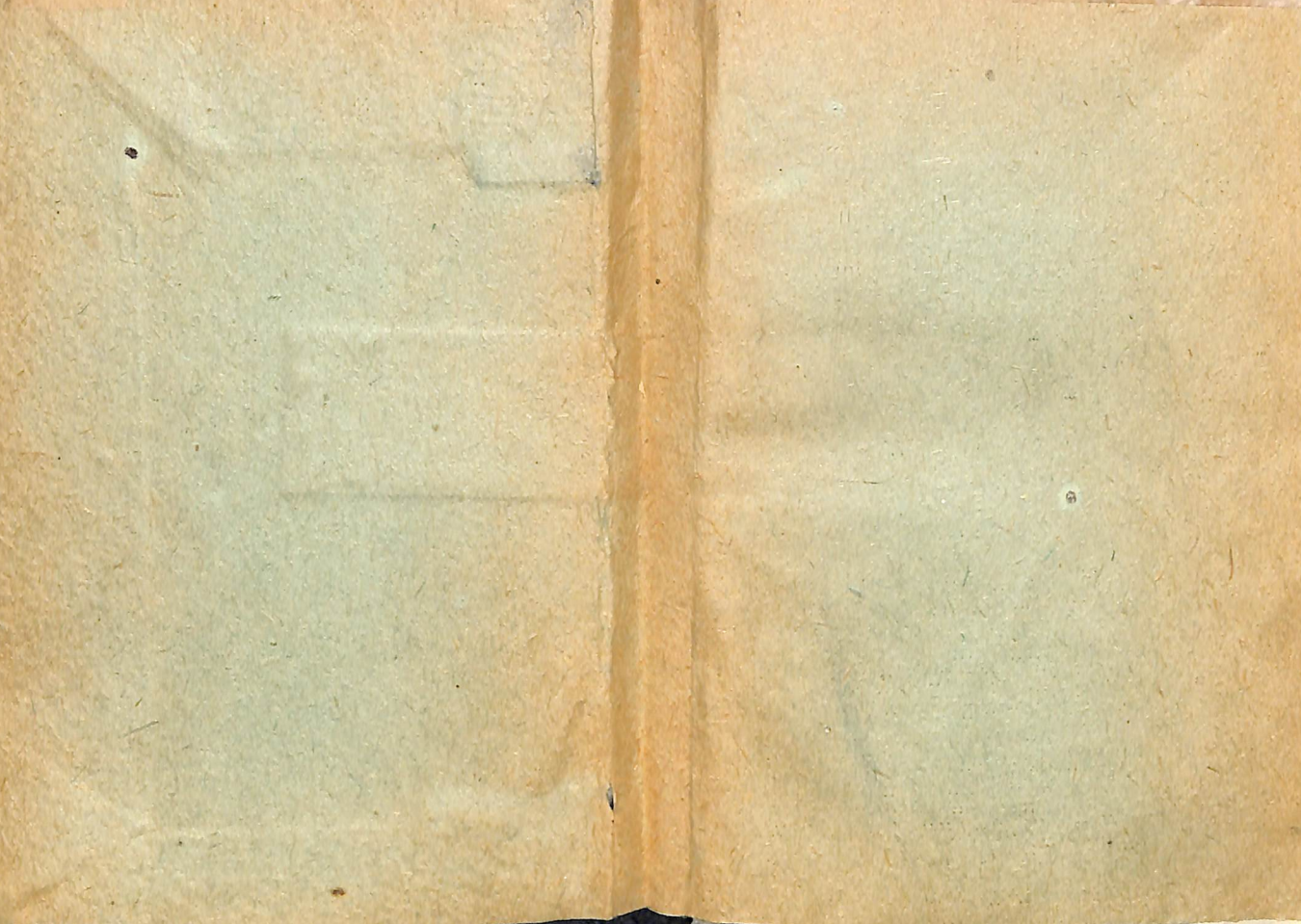
Journal of the
1880

of the
1880

1880

4 June

1280

84

ՀՈՒԴՈՎԻԿՈՍ,

L-88

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՏՂԱՆ.

Թարգմանեաց 'ի Գաղղիերենն

Գ. ՀԱՅԿԵԱՆ

Հրատարակիչ Կ. Ա. Պարոնեան

84
78
1-88

47

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Կ. Ա. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

1880

նմա այն սրտի փափուկ ճաշակն՝ որ սեպ-
հական է մի բարեկիրթ մարդոյ, եւ այն
կատարելութիւնն՝ որ յատուկ է մի բարի
քաղաքացւոյ :

Այս սկզբամբ ոգեւորեալ՝ ներկայ փոք-
րիկ բարոյավէպն՝ որ գերմանական է մը նը-
մանեցուցուած է 'ի գաղղիերէն Պ. Շանուան
Ըշմիտէ, եւ որոյ տպագրութիւնն 'ի Գաղ-
ղիացիս մինչեւ իններորդն հասած', ա-
ռաջին անգամն լինելով՝ թարգմանաբար կը
յանձնեմք 'ի հրատարակութիւն, վստահ լի-
նելով որ Արգոյ Հասարակութիւնն՝ եւ
մանաւանդ ծնողք՝ քաջ ըմբռնելով այս
ճշմարտութեան պէտքը, կը փութան զայս,
եւ նմանօրինակ գործերն յանձնել յ'ընթեր-
ցանութիւն իւրեանց զաւակաց, եւ չ'են
բաւականանար չոր ու ցամաք քուսմամբ եւ
լեզուադիտութեամբ :

Յիրաւի՝ Աղգային Մամուլն բաւական ա-
տենէ 'ի վեր բազմազան վիպասանութիւն-
ներ, թէ՛ հեղինակութիւն եւ թէ՛ թարգմա-
նութիւն, 'ի լոյս ընծայած է, բայց ցաւալի է
մեզ յայտնել թէ՛ բարոյավէպերն նոցա մէջ
խիտ ցանցաւ թիւ մը կը կազմեն՝ փոխանակ

ստուարն կազմելու, զի բարոյավէպն է մի-
այն՝ որ շոշափելի եղանակաւ մը տղուն ցոյց
կ'ուտայ չարէն խորշելով դէպ 'ի լաւ անդր
ուղղել իւր դողդոջուն քայլերն՝ զորս հա-
զիւ սկսած է առնել մարդկային ընկերակա-
նութեան մէջ, եւ որով՝ ինչպէս քիչ մ'ա-

յջ ալ յիշատակեցինք, նա է բարեկիրթ ըն-
կերականութեան մը միակ հեղինակն :

Բայց այս ալ իւր կարելիութեան սահ-
մանն ունի՝ այն է մանկական տարիքն, յորում
տղուն սիրտն ու միտքն՝ դեռ անհաս եւ ան-
փորձ աշխարհային զանազան կարգի իրողու-
թեանց՝ որք զինքն կը շրջապատեն, վճիտ ջու-
րի նման, այն հայելին կը պատկերացնէ իւր
մէջ, որ ցուցուած է իրեն իբր առաջնորդ :

Գալով վիպասանութեանց՝ այս մասին
մեր ըրած ակնարկէն չ'զուշակուի թէ՛ մեք
զայնս առ ոչինչ կը համարիմք, ընդհակա-
ռակն, նորա ընթերցանութեան ծաւալման
ցանկացողներէն մին եւս մեք կրնամք հա-
մարուիլ, զի նա իսկ իրեն մէջ իւր թա-
քուն բարոյականն ունի. բայց սա՛ ալ անու-
րանալի ճշմարտութիւն մ' է թէ՛ նա ալ իւր
ընթերցման տարիքն ունի, եւ թէ՛ անբաւա-

կան է դեռահաս տղուն միտքն ու սիրտը կըրթելու, զի նորա աղօտ միտքն չ'կրնա խորասուզել իմաստից այն նուրբ եւ ծածկեալ գաղափարաց մէջ, զորս հազիւ կարող է ըմբռնել բաւական ուսեալ անձ մը, որով ոչ թէ օգտակար, կարելի իսկ է, որ վնասակար ալ լինի:

Կը փափաքէինք դեռ խօսիլ այս կարեւոր նիւթին վրայ, եւ ցոյց տալ զգալի կերպով մը, բարոյականի կրթութեան կարեւորութիւնն ու ստիպողականութիւնը, սակայն գրքուկիս անձկութիւնը չ'ներելուն, եւ թէ՛ մանաւանդ որ մենէ առաջ շատեր՝ յոյժ բաջահմուտ քան զմեզ, այս մասին բանախօսած են, այսչափն բաւական համարեցինք առ այժմ, գործոյս շարունակութեանը վերապահելով աւելի ընդարձակօրէն խօսիլ, զոր պիտի շարունակեմք ամենայն յօժարութեամբ. իցի՛ւ թէ Պատուարժման Հասարակութիւնը բարեհաճէր խրախուսել զմեզ մեր այս ձեռնարկին մէջ:

Գ.ԱՌՆԻԿ ԼՅՅԻԿԱՆ

1 Նոյեմբեր 1880.

Խասգիւղ

ԼՈՒԴՈՎ ԻԿՈՍ,

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՏՂԱՆ.

ԳԼՈՒԽ Ա.

Անտառին մէջ մոյրեայ տղան.

Լորան Լէնտէր որ էլերգէ գիւղին մէջ փոքրիկ ագարակ մը՝ Կը մշակէր, առաւօտուն կանուխ անտառ գացած էր փայտ կտրելու, եւ մինչեւ երեկոյ հոն աշխատած: Երեկոյեան դէմ՝ երբ ագարակապետը մաս մը փայտ ուսն առած կը վերադառնար, եւ հազիւ թէ քիչ մը հեռացած էր անտառէն, հեռուէն աղէխարչ աղաղակ մը լսելով կանկ առաւ, եւ «Ա՛հ, ըսաւ ինքնիրեն, սա տը-

դու մը ճայնն է՝ որ, ըստ երեւոյթին՝ անտառին մէջ մոլորած է, պիտի ջանամ գտնել , եւ դայն դէպ յ'ուղիդ ճանապարհն առաջնորդել : »

Լօրան շատ աշխատեցաւ մացառներուն մէջէն անցնելու՝ որք յամենուստ ճանապարհին անցքը խափանած էին , եւ վերջապէս տեսաւ որ հաղիւ ութ կամ ինն տարեկան տղայ մը, բարձրաբերձ կաղնիի մը տակ ծընրադրած , եւ արտասուած իր աչքերը դէպ յ'երկինս յառած կ'արտասուէր : Տղան խիստ լաւ հաղուած էր , իւր սեաւ մազերն երկայն խոպոպիկներով ուսոցը վրայ կը ծածանէին, եւ աղնուական ընտանիքէ մը սերած կը թուէր, ո՛չ գլխարկ, ո՛չ գլխանոց ունէր, եւ իւրովի « Աստուած իմ, Աստուած իմ, գթա՛ իմ վրայ , կաղաղակէր ֆրանսերէն» :

Լօրան՝ թէպէտեւ այս լեզուն բնաւ չ'էր հասկնար , բայց տղուն աղաղակներէն՝ նորա ուզածն կրցաւ ըմբռնել , եւ այն ինչ փոքրիկ տղան ազարակապետը տեսաւ , դէպ առ նա յառաջանալով՝ ձեռքէն բռնեց , եւ աղաչեց որ զինքն իւր մօրը քով տանի :

Ազարակապետն՝ որ տղուն կէս գաղղիական եւ կէս գերմանական խօսքերն հա-

ղիւ կրցաւ հասկնալ , իւր մօրն ո՞ւր գըտանուիլն , եւ ի՞նչպէս այս անտառին մէջ մոլորած լինիլն անոր հարցուց :

Շատ հարցումներէ յետոյ՝ ազարակապետը տեղեկացաւ որ տղուն անունը Լուդովիկոս էր, ծնած ՚ի Ֆրանսա, եւ իւր ծնողքն իրենց հայրենիքն ձգած ու Գերմանիա գաղթած էին , յեղափոխութեան կոտորածէն խուսափելու համար, եւ թէ՛ Լուդովիկոս՝ իրենց գաղթականութեան ատենը, հաղիւ չորս տարեկան կար: Իւր հայրն՝ փախստեան միջոցին, իշխանի մը հետ ընկերանալով մինչեւ այն ատեն զիրար տեսած չ'էին, եւ թէ՛ իւր մայրն քիչ մ'ատեն Թրէվէրս կենալով՝ գաղղիական գունդերուն մերձակայութեանը պատճառաւ , ստիպուած էր այս քաղաքէն եւս հեռանալու :

Իրենց փախստեան միջոցին՝ կառախումբն փախստականներով լի՝ կէս օրին , անտառին ծայրը կառուցուած մեծ գիւղաքաղաքը հասած էր, եւ Լուդովիկոս ճանապարհին հոգնութիւններէն քիչ մը հանգստանալու համար, եւ տեսնելով որ դեռ ճաշին ժամանակ կայ , հրաման ուղած էր իւր մօրմէն

պանդոկին սարտէզը պարտելու , որոյ մայրն հաճած էր պատուիրելով որ շրջապատի ցանկէն անդին չ'անցի :

Լուդովիկոս խիստ ուրախ , առանց գլխարկի պարտէզ կը վազէ , եւ հազիւ թէ հոն կը հասնի , ծաղկանց վրայ թռչտող գեղեցիկ թիթեռնիկ մը կը տեսնէ . անոր ետեւէն կը վազէ բռնելու համար , բայց թիթեռնիկը կը թռի , եւ անմիտ տղան՝ մարգերուն մէջէն զայն հալածելով՝ վերջապէս չ'կրնար բռնել :

Նոյն միջոցին՝ մերձակայ անտառէն կուկու թռչնոյն ձայնը կ'առնէ , որովհետեւ իւր խաղալեաց մէջ տախտակի մը վրայ ցցուեալ թռչուն մ'ունի եղեր , որոյ ձայնն ծածուկ փուքի մը միջոցաւ խիստ լաւ կը նմանի եղեր այս թռչնոյն ձայնին , կը փախաքի նոյն իսկ թռչունը տեսնել , եւ թիթեռնիկը մտնալով անտառը կը մտնէ :

Բայց կարծես թռչունն զինքը կը ծաղրէ , եւ իբր թէ զանի անտառը մտցնել կ'ուզէ , մերթ իւր ձայնը լսելի կ'ընէ , ու մերթ կը լռէ , եւ ինչպէս ալ կըլլայ , այսպէսով խեղճ տղան անտառին մէջ՝ կը մտորի , եւ երբ անտառին մէջ մուրած , եւ

ուրկէ դուրս ելնելն ալ չ'գիտէր , այն ատեն կ'յիշէ իւր մայրն՝ որ իւր որդւոյն վերայ բնաւին տեղեկութիւն չ'ունէր : Ի դուր շատ ճիգ կ'ընէր գիւղաքաղաքն վերադառնալու , բայց ամեն բան անօգուտ , եւ այս միջին լարիւրինթոսին մէջ ընդ երկար թափառելէ յետոյ , անօթութենէ ճնշեալ եւ հողնած կանկ կ'առնու կաղնոյն տակ , ուր ինք կ'գտնէ զայն յարտասուտ թաթաւեալ :

Այն ատեն ազարակապետն ըսաւ իրեն՝ « դու մեծ սխալ մ'ես գործեր տղաս , մօրը չ'հնազանդելով՝ թիթեռնիկին եւ կուկուին հետեւելով , ինչպէս որ փորձով ալ պատժուեցար , երբէք պէտք չ'է ծնողաց պատուիրանաց անհնազանդ գտնուիլ » Լուդովիկոս յանցաւորի նման գլուխն ծռեց , ու սկսաւ լալ :

« Գունն սլ կրնաս հանգիստ ըլլալ , յարեց քաղցրութեամբ Լօրան , սրբէ՛ արտասուքդ . կըյուսամ որ Աստուած քու անհնազանդութեանդ պիտի ներէ , որովհետեւ քու աղաչանքդ լսելով , քեզ ազատարար մը զրկեց : Շնորհակալ եղիր ուրեմն այս բարերարութեան , եւ խոստացիր իրեն ա-

պագային աւելի հնազանդ ու խոհեմ լինելու :
Այժմ դու փորձով գետես թէ ո՞րքան խղճալի
է այն անձն՝ որ չարին ողորջանացը ալանջ
դնելով՝ զինքն անոր կը յանձնէ :

Տղան՝ իւր երկիւղէն քիչ մը հանդար-
տած , խոստումն ըրաւ սոյն դասէն օգտե-
լով ապագային հնազանդ մնալու :

« Փոքրիկ բարեկամս , կրկնեց Լօրան ,
չատ ուշ պիտի հասկնաս , որ մարդ այս
աշխարհիս մէջ յաճախ այնպիսի աղետալի
դէպքերու կը հանգիպի՝ որք զմեզ թիթեռ-
նիկէն եւ թռչունէն աւելի կը մոլորեցնեն ,
որոց դու տնխոհեմութեամբ հետեւեցար Ե-
թէ աշխարհ առջեւդ իւր որոգայթները լա-
րէ , Աստուած զքեզ պահպանէ :

Ինքզինքդ նեղութեանց չ'մատնելու հա-
մար , պէտք է անդադար յիշել թէ՛ Աստուած
ամենուրեք է , եւ ոչ թէ միայն մեր արտաքին
գործերը կ'տեսնէ , այլ մինչեւ իսկ մեր
ամենաթաքուն խորհուրդները գիտէ : Ու-
րեմն՝ Տիրոջը երկիւղն սրտիդ դրան պահա-
պան դիր , եւ փափաքանացդ ու երեւա-
կայութեանդ եռանդեան երբէք տեղի մի՛
տար :

Դոյզն ինչ խորհրդածութեամբ՝ մարդ
կրնայ գերծանիլ իւր վիշտերէն , եւ աւելի
կ'երջանկանայ , մահաւանդ թէ՛ աշխարհիս
մէջ ամէն բան մեր հաճոյից եւ փափաքա-
նաց համեմատ չ'են ընթանար , եւ թէ շատ
անգամ Նախախնամութեան շնորհակալու-
թիւն յայտնել պարտաւորած եմք մեր ժը-
տութեանցը տեղի չ'տախուս համար » Զայս
ըսելով Լօրան տղուն ձեռքէն բռնեց , եւ իւր
ազարակը տարաւ :

ԳԼՈՒԽ Բ.

Պատասպարան.

Լուսավորչի ուժը ուրախութեամբ բարեսիրտ Լորանի ընկերանալով՝ անոր հետ միասին էլէրզէ գնաց : Ճանասպարհին՝ ազարակապեալն հարցուց Լուսավորչի ուժին թէ՛ ո՞րն էր այն գիւղն՝ ուր մայրն զինքը կորուսած էր ճաշելու պահուն :

Տղան թէպէտեւ գիւղին անունը չ'էր գիտեր, բայց ազարակապեալը նորա ըրած նըկարագրութենէն գիւրաւ ըմբռնեց զայն :

— « Վալտամպէրին է այն , ըսաւ , որ ասկէ երկու մղոնէն աւելի հեռու է , եւ դուն անմիջապէս հոն երթալու համար շատ

հոգնած ես . որովհետեւ անօթի ալ ես , իմ տունս երթանք ճաշենք՝ որ շատ հետի չ'է , եւ յետոյ ես ձի մը կը բռնեմ , եւ զօրեզ Վալտամպէրի կը տանիմ , ու երկու ժամէն մայրըդ կը տեսնես : »

Տղան ազարակապեալն այս բարի խորհրդին հաւանեցաւ , եւ ձի հեծնելու փափաքն՝ ու քիչ ատենէն իւր մօրը տեսութեան կարօտը , բոլորովին իրեն մոռցնել տուին նոյն աւուր ձախողանքը , եւ կարծես թէ չ'էր հոգնած , ուրախութենէն կ'ոտանոյր :

Հաղիւ թէ անտառէն դուրս ելած էին , Լորան գեղատեսիլ փոքրիկ էլէրզէ գիւղը Լուսավորչի ուժին ցուցուց՝ որ լճի մը եզրը կառուցուած էր մրգաստաններէ եւ արգաւանդ դաշտերէ շրջապատեալ : Լճին խաղաղընթաց ջուրը մարը մանող արեգակին յետին ճառագայթներէն կը փայլէր , եւ Լորանի ազարակը՝ գիւղաքաղաքին ամենադեղեցիկը , կանաչագեղ ջրասէր կաղնիներով շրջապատեալ , իւր հովանին ջուրին հայելոյն վրայ կը ձգէր , ուր եւ սագեր ու բազեր կը լողային :

Տղան ու ազարակապեալն աւազանի մը

մօտեցան , ուր շատ գեղջկուհիք ճերմակեղէն կը լուային , եւ Յովհաննա՝ Լօրանի կինն , իւր գիրկը մանկիկ մը բարձած , հինդ որդւոյն զանոնք դիմաւորելով , « լուր մ'ունին , ըսաւ , գաղղիական հեծեալներն այսօր կէս օրէն վերջը Վալտամուլէրկ մտնելով ժամ մը վերջը , գունդ մը հետեւակազօրօք մեկնած են , եւ անտառէն անդին շատ մը գիւղերու մէջ բաժնուած : »

Լօրան՝ անտառին մէջ բան մ'իմացած չ'ըլլալով , այս լուրին վրայ ապշեցաւ , բայց Յովհաննա առաւել եւս զարմացաւ , տեսնելով որ իւր ամուսինն իրեն հետ գաղղիացի տղայ մը կը բերէր , եւ ուշադրութեամբ փոքրիկ օտարականն սկսաւ գիտել :

Առաջին անգամ՝ Լօրանի տղայքն չ'համարձակեցան Լուդովիկոսին մօտենալու , եւ հետաքրքրութեամբ զանի կը դիտէին , բայց Լիզէթ՝ Լօրանի որդւոց անդրանիկն , ըսաւ իւր մօրը , « ես կը կարծէի թէ Քաղղիացիք շատ խիստ էին , բայց ընդհակառակն՝ անոնք ազնուական են եղեր , ինչպէս որ սա տղան ալ կ'երեւայ : »

Լօրան Լուդովիկոսէն լսածներն իւր

կնոջը պատմելով՝ Յովհաննա գթաց խեղճ տղուն վրայ , եւ « տղան անշուշտ անօթի ըլլալու է , երթամ ճաշ պատրաստեմ » ըսելով իւր ամուսնոյն , խոհանոցը գնաց , ու տղայքն սկսան շատ հարցումներ ընել փոքր օտարականին՝ որ իւր կէս գաղղիական եւ կէս ճերմական բարբառոյն զանոնք բաւական զօսոցուց :

Վերջապէս ճաշը պատրաստուեցաւ , եւ Լուդովիկոս՝ առանց սպասելու որ զինքն 'ի ճաշ հրաւիրեն , իւր տունն եղածի նման , սեղանի նստաւ , եւ առտուընէ 'ի վեր բան մը կերած չ'ըլլալուն , կերակրոյն պաղելուն ալ չ'սպասեց , եւ լեզուն այրելով , « վա՛յ , այս կերակրոյն մէջ շատ արեգակ կայ » գոչեց , որոյ վրայ ամենքն սկսան բարձրաձայն խնդալ :

— Ըսել կուզես թէ՛ կերակուրը շատ տաք է , ըսաւ Լօրան :

— Այո՛ , այո՛ , շատ տաք . պատասխանեց Լուդովիկոս :

— Ո՞ր պանդոկն մայրդ իջեւանեցաւ , յարեց Լօրան :

— Ժիպիէ-տ'օրի մէջ , պատասխանեց

Լուսողովիկոս , փոխանակ՝ Սէրֆ-ա՛Օրի , ու սկսաւ իւր շարժումներովն ալ պանդոկին գարկմանակին վրայի եղջերուին ձեւերն ցուցնել , որով կրկին ամենուն ծիծաղանաց տեղի տուաւ :

Լօրան յանդիմանեց իւր տղաքներն , Լուսողովիկոսի բոլոր խօսքերն ծաղրով ընդհատելուն համար , եւ ըսաւ , « գաւակնե՛րս , եթէ ձեզ նման Գերմաներէն լաւ չ'խօսիր , սա՛ իրեն համար յանցանք մը չ'է , վասն զի նա երկրի մը մէջ ծնած է , ուր մեր լեզուն ամեն մարդ չ'գիտէր , եւ զարմանալին այն է՝ որ Գերմանացուոց մէջ լինելէն ՚ի վեր , նա խիստ յատակ կ'արտասանէ բառերն , եւ ասկէ յայտնի է իւր ուշիմութիւնն : Եթէ օտար երկիր մը գաղթելու դժբաղդութեան պատահէիք , պիտի ախորժէի՞ք երբ զձեզ , այն դաւառին լեզուն չ'գիտնալնուդ համար , ծաղրէինս » Այս խօսքերուն վրայ՝ տղաքներն գլուխնին ծռելով լռեցին :

Ապա՝ Յովհաննա պնակի մը մէջ՝ մոխրի տակ եփուած գետնախնձոր բերաւ :

Լուսողովիկոս՝ թէպէտեւ առջի բերան անկէ քանի մը հատ առաւ , բայց չ'կրցաւ

ուտել , վասն զի սոյն բանջարեղէնը մինչեւ այն ատեն այնպէս եփուած կերած չ'էր , եւ հարցուց թէ՛ մտեղէն բան մը չկա՞ր :

Յետոյ՝ փողոցին միւս կողմը կառուցուած եկեղեցւոյն զանգակատունը գիտելով՝ որոյ վրայ ոսկեղօծեալ աքաղաղ մը կը փայլէր , հարցուց տղայոց թէ՛ ի՞նչ էր նորա անունն . որոնք պատասխանեցին թէ՛ այն եկեղեցւոյ զանգակատունն է :

— « Ուրեմն , ըսաւ Յովհաննային , ինծի զանգակատուն մը խորովել տուէ՞ք » . թէպէտեւ արագաղ մ'ըսել կ'ուզէր , եւ հակառակ Լօրանի պատուիրանաց , տղայքն սկըսան դարձեալ խնդալ :

— Փոքրիկ տղաս , պատասխանեց Յովհաննա , հաւերն ու թռչուններն մեզ համար շատ սուղ են , վասն զի զանոնք քաղաքը տանելով կը ծախեմք , ու մեր պէտքերը կը հոգա՞մք . ա՛ն սա կարագով օծուած շերտ մը հացն , ու կե՛ր :

Լուսողովիկոս ախորժանօք մ'ուտելով զայն , ա՛լ խորովեալ հաւերը մտքէն անգամ չ'անցան :

Ճաշէն վերջը՝ Լօրան Լուսողովիկոսը ծըն-

կանցը վրայ առնելով ըսաւ թէ՛ ան նոյն օրը Վալտամպէրկ երթալ անկարելի էր, վասն զի այս գիւղաքաղաքը գաղղիական զօրաց իշխանութեան տակ լինելով, չ'էր ուզեր ինքզինքն աղետաբեր արկածից մատնել . բայց խոստացաւ հետեւեալ առաւօտուն կանուխ հոն երթալ ամեն բանի տեղեկանալու համար :

Լուդովիկոս դո՛հ եղաւ այս առաջարկութենէն , եւ քիչ մ'աղօթելէն վերջը , Յովհաննային պատրաստած պզտիկ անկողնոյն մէջ պառկելու գնաց , եւ իսկոյն քընացաւ : Երբոր իւր տղայքն ալ յ'անկողին մտան , Յովհաննա նոյն սենեակէն ելնելով , դրան մօտ՝ ամուսնոյն քովը դրուած բազմոցին վրայ նստաւ , եւ բաւական ատեն իրենց զաւակացը , ու ապրուստնուն վրայ խօսելով , տակաւ առ տակաւ խօսակցութիւնը փոքրիկ Լուդովիկոսին վրայ եկաւ :

— « Կարծեմ թէ՛ ըսաւ Յովհաննա , վաղն առաւօտ՝ եթէ առանց տղան հետդ առնելու առանձինն երթաս , շատ աղէկ կ'ընես , վասն զի հաւանական է որ մայրը զինւորներէն պիտի պահուըտի , որոնք , ինչպէս գիտես , գաղթականները կը հալածեն : Իւր

մայրն անտարակոյս նորա վերադարձին պիտի սպասէ անհամբեր , եւ դուն դայն հրապարակաւ իրեն տալովդ , կարելի է որ զինքը վրտանգի ենթարկես : Քու կարծիքդ ի՞նչ է այս մասին :

— Աղէկ կը խորհիս , ըսաւ Լօրան . երբ առաւօտ ըլլայ , առանձինն Վալտամպէրկ կ'երթամ , եւ կը ջանամ զինքն գտնել իւր որդւոյն մեր քովը լինելն իմացնելու համար :

— Աւղեւորութիւնդ պատճառաւ մը ծածկելու համար , մեր հաւերէն վեց հատ հետդ կը տանիս , ու տիկնոջ բնակած պանդոկին տիրոջը կը ծախես : Կ'զգամ այս որդեկորոյս հէգ մօր անհանգստութիւնը , եւ ինձ այնպէս կը թուի թէ՛ ես վշտէս պիտի մեռնէի , եթէ օտար երկիր մը ինձ նմանօրինակ դէպք մը պատահէր :

— Ամեն հարկաւոր միջոցները չ'պիտի զլանամ այս տառապեալ մայրը գտնելու համար , եթէ յաջողի՛մ . որովհետեւ գիտես որ պատերազմի ատեն օտար մարդոց , վրայ տեղեկութիւն առնելն դիւրին չ'է , բայց ես պանդոկապետին կնոջ մարդասիրութեանը կը վստահիմ՝ որ բարի եւ առաքինի կ'լին մ'է :

— Եթէ խնդիրը բարեգործութեան , ու վշտաւիր մօր մը իւր կարուսեալ որդին դարձնելու վրայ չ'կայանար , եւ ո՛չ մէկ բանի համար զքեզ թոյլ կուտայի մեկնելու , վասն զի շատ անգամ զինւորները ճանապարհներուն վրայ կը կենան , եւ կ'ստիպեն անցորդներն , որ իրենց ճանապարհ ցոյց տան , եւ կամ կարասիներն ին կրեն , ու միայն Աստուած գիտէ այսպէս բռնուած զժրագղներուն վիճակը : Բայց այս պարագայիս՝ միայն Ամենակալին ձեռնտուութեանը վստահութիւնք , եւ նա երբէք մենէ չ'պիտի հեռանայ :

ԳԼՈՒԽ Գ .

—

Բարի մօր մը տառապանքք .

Առաւօտեան ժամը երիզն էր , երբ Լօրան վառեակներն կողովի մը մէջ փակած , եւ զայն իւր ճանապարհորդութեան ցուպէն կախած Վալտամպէրկ մեկնեցաւ , ու շուտ մը վերագարծաւ : Յովհաննա նորա այսչափ կանուխ գալը չ'էր յուսար , եւ այսչափ շուտ նորա վերագարծը տեսնելով՝ զարմացաւ , վասն զի դեռ ժամը ութը չ'կար , երբ տուն վերագարծաւ իւր ամուսինը ինքն ալ կարագ շինելու զբաղած լինելով , անոր գաւաթ մը շճուկ տուաւ զովանայու համար , ու

քսաւ, « Պատմէ՛ այժմ՝ ուղեւորու թեանդ արգիւնքը : »

Լօրան սկսաւ պատմել .

« Ահաւասիկ , նոյն իսկ ՍէրՓ-տ՝ Օրի պանդոկապետին կնոջ բերնէն լսածս : Երէկ առաւօտ փախստէից կառախու՛մք մը տեսնուեցաւ՝ որ Վալսամազիդիէն կ'անցնէր, ու կէս օրին՝ սոյն փախստականներն այնչափ շատցան որ հազիւ կրցանք զանոնք զանազան պանդոկներու մէջ օթեւանեցնել :

« Անոնք ճաշ ուղեցին , եւ կը խոստանային որ ձիերն գարինին ուտելէ վերջն իրենց ճանապարհը պիտի շարունակեն . ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Լուդովիկոսի մայրն՝ որ իւր գեղեցիկութեամբն ու վայելչութեամբն անուանի էր :

« Ճաշը պատրաստուելէն յետոյ՝ սոյն կիինն պարտէզ գնաց իւր որդին փնտռելու , բայց տեղ մ'ալ զանի չ'կրցաւ գտնել , եւ մինչդեռ տղուն մայրը տանը ամեն կողմը , ու միւս ճանապարհորդները փողոցները եւ մարգերուն մէջ իւր որդին կը փնտռէին , աւստրիական գունդեր տեսնուեցան , որք՝ գաղղիական յառաջապահ զօրաց գալուստը

կ'իմացնէր , եւ նոյն պահուն՝ մօտ տեղէ մ'ալ հրացանի հարուածոց ձայներ լսուելով՝ խեղճ փախստականներն շտապաւ սեղանէն ելան , ու շուտ մը մեկնելու համար , ձիերն կառքերը լծեցին :

« Այն միջոցին՝ սոյն տիկնոջ վիշտն անբացատրելի էր, որ միշտ իւր որդին կը փնտռէր . մեռեալի նման տոգոյն , արտասուալից աչօք , բոլոր հանդիպած մարդոց կ'աղաչէր , որպէս զի իմացնեն իւր որդւոյն ուր լինելն . բայց հրացանաց աղմուկը հետըզհետէ սասուկացաւ , եւ այն ատեն սոյն տղան կնոջ ուղեկիցներն իմացուցին իրեն թէ՛՝ պէտք էր որ , առանց զնուորներէն բռնուելու, եւ դէպ 'ի Ֆրանսա տարագրութեան մատնուելու , իրենց հետ նոյն պահուն մեկնի , բայց նա պատասխանեց թէ՛՝ նախամեծար կը համարէ մեռնիլ քան թէ իւր զաւակն անդ թողուլ :

« Փախստականներէն մէկը՝ որ հոն կը կենար, իմացուց իրեն թէ՛՝ Լուդովիկոս հրացանաց աղմուկը լսելուն պէս , ուրիշ անձանց հետ մեկնած էր : Տիկինն այս լրոյն վրայ աւելի ապահովուելու համար

մերձակայ պանդուկը գնաց, ուր նոյնպէս հաստատեցին թէ՛ ու թէ՛ կամ ինն տարեկան տղու մը կառքը մտնելը տեսած էին :

Ասոր վրայ տ'կինը քիչ մը սփոփուեցաւ, կարծելով թէ այն տղան իրն էր, ու ինքն ալ կառքը մտնելով մտնեցաւ . հազիւ թէ գիւղաքաղաքէն մ'կնամ էր, զաղղիական հեծելազօրքերն հասն, որք՝ քանի մը վայրկեանէ վերջը, պանդուկը խոնելով, փախըստէից համար պատրաստեալ ճաշը կերան, որոյ բնախն ձեռք դպած չ'էր : »

— Շատ ցաւալի է այս, յարեց Յովհաննա, արդեօք այս կնոջ անուներ, ու իւր վիճակը հաոցուցի՞ր :

— Անուներ տիկին Տիւվալ է; ու կ'երեւի թէ՛ ժամանակաւ հարուստ է եղեր : Նա սլարզ գորշախառն կերպասէ շրջազգեստ մը հագած է եղեր, առանց իւր վրայ ոսկի եւ գոհար ունենալու . իւր ինչքը արկղիկի մը մէջ պահուած է եղեր, եւ որդւոյն համար պատրաստել տուած ճաշն ալ, ոչ այնչափ մեծածախ բան մը :

Պանդուկապետին կինը՝ որ խիստ լաւ գաղղիերէն կը խօսի, զանի շատ գովեց, ու

զմայլմամբ խօսեցաւ աւս օտարուհւոյն վրայ, թէ՛ նորա յատկութեանցն, եւ թէ՛ հանձարին համար, որ յեղափոխութեան սկիզբէն ի վեր իւր տունն եկող կիներն գերազանցած էր :

— Այս խեղճ մայրը, ըսաւ Յովհաննա արտասուքն սրբելով, արդեօք որչա՛փ հառաչեց, երբ քաղաք հասաւ, ու չ'կրցաւ անդ իւր տղան գտնել . եթէ գէ՛թ կարենար հոս վերադառնալ տեղեկութիւն մ'առնելու համար . բայց այս ալ անկարելի է, որովհետեւ զինուորները չ'պիտի թողուն :

— Ի խորոց սրտի կը զթամ այս հէք կնոջ վրայ, յարեց Լօրան, բայց Լուդովիկոսն ի՞նչ կ'ընէ, արդեօք արթնցա՞ւ :

— Ո՛չ, տակաւին խոր քունի մէջ է . դեռ վայրկեան մը չ'կայ որ իւր սենեակը դացի, ու պէտք չ'է զինքն արթնցնել : Բաւական ժամանակ պէտք է այս տխուր լուրը իրեն իմացնելու :

— Բայց ըսէ՛ տեսնենք, ի՞նչ պիտի ընենք այս տղան :

— Ես միակ միջոց մը կը գտնեմ, այն է՝ մինչեւ որ զայն իւր մօրը յանձնեմք :

պահպանել, եւ յարեց թէ՛ Աստուած է որ զայն մեզ առաքեց, իւր յուսահատու թեան մէջ արտասուած միջոցին, զքեզ դէպ այն կաղնին առաջնորդելով:

— Ես ալ այդպէս կը խորհիմ. բայց եթէ սլատերազմը երկարի, եւ կամ իւր մայրը մեռնի, Լուգովիկոս մեզ բռն մը պիտի ըլլայ: Այս խորհրդածելու խնդիր մ' է:

— Այն ատեն մեր տղայոց կարգն կը դասեմք, ու մեզ սեղանակից կըլլայ: Երբ մարդ մը վեց տղայ կրնայ սնուցանել, կըրնայ եօթերորդ մ' ալ նոցա վրայ յաւելուլ. վստահ եմ որ Աստուած այս մարդասիրական գործը պիտի օրհնէ, զոր մենք փոքրիկ օտարականի մը կ'ընեմք: Նա որ անապատին մէջ մէկ քանի հացով հինգ հազար մարդ կերակրեց, կարող է մեր այս տղուն տալիք սնունդն ալ հոգալ:

— Կինս, ճշմարիտ է ըսածդ. բայց կարծեմ թէ՛ հարուստները մենէ աւելի կարող են Լուգովիկոսն իրենց տունը ընդունելու:

— Այո՛, այդ հնար էր, եթէ այդպիսի գթոտ անձինք գտնուէին, բայց ո՞ր են.

մանաւանդ այս պահուս, յորում իւրաքանչիւրն իւր ռոճիկը կը նուազեցնէ, եւ լաւ զխոես որ հարուստներն այնքան վեհանձն չ'են: Կը խղճամ այս տղուն վրայ, ես իւր մայրը պիտի ըլլամ, մինչեւ նա իրենը գտնէ, եւ դո՛ւ, իմ բարեսիրտ այրս, իւր հայրը, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, եթէ միջոցներն ինձ ներեն զինքն սնուցանելու: Հաշուե՛նք ուրեմն, թէ՛ ծախսերնիս ո՞րքան պիտի աւելնայ:

Լօրան մտօք հաշուելով դժկամակեցաւ Յովնանաի առաջարկութեան. բայց իւր կլինն զինքն ընդմիջելով իրեն զխտել տուաւ թէ՛ երբ գործը բարերարութեան վրայ կը կայանայ, պէտք չ'է երկար բարակ հաշուական խնդրոց մէջ մտնել:

« Նախախնամութեան վստահինք, յարեց նա, եւ ետթաղրենք թէ՛ մեր Կօնրատ զաւակն, օտար երկրի մը մէջ, 'ի Գաղղիա, մոլորէր, մենք ուրախ չ'պիտի լինէինք զինքը զթառատ անձանցմէ հիւրընկալուած տեսնելով: Ուրեմն, եթէ կ'ուզենք որ ուրիշն մեզ բարիք ընէ, պէտք է որ մենք ալ այլոց ընենք: »

— Սիրելի Յովհաննա , Աստուած վկայ որ ըրած դիտողութիւններս գէշ մտքէ մը արտադրեալ չ'են , այլ մեր օրական պարէնը չ'կրնալ հոգալու երկիւղն է որ ինձ կը ներշնչէ :

— Մէկդի թո՛ղ , այդ վախը , մարդ շատ անգամ չկարծածէն աւելի կրնայ գործել , եւ այս տղան Երկնից օրհնութիւնը մեր վրայ պիտի յանկուցանէ : Անցեալ օր , յառաջիկայ տօնին՝ ինձ նոր շրջազգեստ մը գնել խոստացար , ես շրջազգեստէս կը հըրաժարիմ , եւ դայն դնելու համար յատկացուցած ստակդ կրնաս Լուգովիկոսին համար գործածել :

— Ազնիւ կին մ' ես դու . ուրեմն տղան պահելու կը հաւանիմ , եւ ես իսկ իմ կողմանէս զոհողութիւն մը կ'ընեմ : Կիրակնօրեայ հանդերձներովս տակաւին տարի մ' եւս կը գոհանամ , ու այս կերպով Լուգովիկոսին համար չ'ենք նեղուիր . Աստուած մնացածը կը հոգայ , եւ կը պատուիրեմք մեր տղոցն ալ որպէս զի փոքրիկ օտարականն իբր եղբայր սիրեն , ու հետը քաղցրութեամբ վարուին :

Այս պահուն՝ Լուգովիկոս հագուած օտենակէն ներս մտաւ , ու Լօրանին աղաչեց որ զինքը ձիով իւր մօրը տանի :

« Սիրելի Լուգովիկոս , պատասխանեց Լօրան , մայրդ երէկ կէս օրէն վիրջը Վալտամպէրկէն մեկնած է , եւ նա այս վայրկենիս արդէն մէզմէ շատ հեռու է : Քեզի համար շատ անհանդիստ է եղեր , բայց գաղղիական զօրաց հասնելուն վրայ , ա՛լ անկարելի է եղեր իրեն երկար ատեն հոս ըսպասել : Ձեռ գիտե՞ր որ մօրդ ու մեր մէջ տեղ երկու բանակներ կան . ասոր համար չ'պիտի կրնաս մայրդ տեսնել : »

Խեղճ տղան այս լուրն իմանալով դառնապէս սկսաւ լալ , եւ կ'ուզէր առանձինն երթալ . բայց Յովհաննա զանի իւր ծնկանցը վրայ առնելով՝ ձերմակ գոգնոցովն անոր արցունքը սրբեց եւ ըսաւ , « մի՛ լար սիրելի Լուգովիկոսս , համբերէ , մայրդ պիտի տեսնես , եւ շատ պիտի ուրախանաս . մինչեւ որ մայրդ գտնես , ես քու մայրդ կ'ըլլամ եւ այրս քու հայրդ . տղաքներս քեզ պիտի սիրեն , եւ դուն իրենց եղբայր պիտի ըլլաս , ու մեր ամեն ունեցածն քեզ հետ պիտի վայելենք :

Բայց Լուսինայի հոգի տեսնապէս կուլար՝
 Այն ատեն՝ Յովհաննա զայն հանդարտեցը-
 նելու համար ուրիշ միջոց մը խորհեցաւ .
 տղան բակը տարաւ, եւ ամուսնոյն ըսաւ որ
 մտրակ ձին ախտէն դուրս հանէ : Լորան
 նորա այս ըսածին հաւանեցաւ, եւ Լուսին-
 փիկոս այս սիրուն անասունը տեսած ժամա-
 նակ «պզտիկ ձի մը՝, պզտիկ ձի մը՝, գոչելով
 աներկիւղ անոր մօտեցաւ, եւ զանի հետա-
 քրքրութեամբ դիտելով՝ կ'ըսէր, « մինչեւ
 հիմայ տեսած ձիերս շատ մեծ էին, բայց
 սա աւելի սիրուն է : »

Լորան՝ զինքը ձիուն վրայ նստեցնելով,
 բակին մէջ բաւական ատեն պտըտցուց, ու-
 րով Լուսինայի հոգի շատ զուարճացաւ, եւ ձին
 իրը կարծելով՝ մխիթարուեցաւ, ու կ'ըսէր
 Լորանին թէ՝ «մէկ քանի օրէն այս սիրուն
 ձին հեծնելով՝ մօրս տեսութեան պիտի եր-
 թամ : »

Այն վայրկեանէն սկսեալ, Լուսինայի հոգի
 օրը քսան անգամ ախտ կ'երթար իւր ձին
 սիրելու, եւ շատ անգամ ալ անոր պատառ
 մը հաց, կամ քիչ մը խոտ կուտար :

« Շատ ուրախ եմ որ, ըսաւ Յովհաննա

նա իւր ամուսնոյն, մեր ձին Լուսինայի հոգի
 զբօսանք մ'եղաւ, ասկէց վերջը դոնէ այն-
 չափ չ'պիտի ձանձրանայ : Շատ անգամ՝ տը-
 ղաքները զբօսեցնելու համար, պէտք է ա-
 նոնց միտքը՝ երեւակայութիւննին գրա-
 ւող առարկայից վրայ դարձնել, առանց
 զգացումնին վիրաւորելու : Չափահաս մար-
 դոց համար ալ այնպէս է, վասն զի յաճախ
 ուրախառիթ խօսք մը, մարդու տրտմու-
 թիւնը փարատելով՝ ուրախութիւն կը պատ-
 ճառէ :

« Այսպէս մեր կեանքը տեսարան մ'է՝
 որ իւրաքանչիւր վայրկեան կը փոփոխի .
 երանի՛ այնմ՝ որ աղետից մէջ իւր հոգւոյն
 հանդարտութիւնը կը պահէ, եւ երբէք
 մտքէ չ'հանէր այն նպատակն՝ որու համար
 ստեղծուած է : Օր մը աշխարհային վիշտերն
 Աստուծոյ գիրկը պիտի մոռնամք : »

—

Գիւղից աղմուկը .

Լուսնովիկոսին էլէրդէ գալուսան՝ իսկոյն իմացուելով , գիւղին մէջ մեծ յուզում պատճառեց , եւ կանանց , տղայոց ամբոխ մը նոյն օրը Լօրանի ագարակը խռնեցաւ զայն տեսնելու համար :

Երեկոյին՝ գիւղացիք՝ իրենց աշխատութեան դադարումէն վերջը , եկեղեցւոյն առջեւի մեծ կաղնոյն տակը խմբեցան ՚ի միասին խօսակցելու , եւ իրենց ծխածիգն ծխելու : Անոնք խօսակցութեան ընդարձակ նիւթ մը գտան , ու սկսան Լուսնովիկոսին վրայ խօսիլ :

Աղմուկն երթալով սաստկացաւ , եւ դատաւորն քիչ ատենէն եկաւ վանոնք իրաւախոն ընելու :

Լօրան՝ տեսնելով պատուհանէն դա՞

տաւորին գալը , տղուն ձեռքէն բռնեց , եւ զանի անոր ներկայացնելով՝ պատմեց սկիզբէն թէ՛ ինչպէս զանի անտառին մէջ լըքեալ ու մահամերձ վիճակի մէջ գտած էր , եւ յարեց թէ՛ «հարկ կը համարիմ ձեզ իմացնել որ ես պիտի խնամեմ Լուսնովիկոսը , մինչեւ որ կարենամ զինքը իւր մօրը յանձնել : »

Լօրան՝ իւր այս մարդասիրութեանը համար , բոլոր գիւղացիներէն գովուեցաւ . սակայն մէկ քանին դատաւորին դիտել տուին թէ՛ ինք բաղմամարդ ընտանեօք մը բեռնաւորեալ ըլլալուն , կարող չ'էր այնքան դիւրաւ զայն ընդունիլ :

Այս դիտողութիւնն խիստ եւ անգութ Գարլ անուն մարդու մը առիթ տուաւ բարի Լօրանի դէմ գրգռելու , որ կը պահանջէր թէ՛ պէտք է որ սոյն պատանի Գաղղիացին իսկոյն մեկնի . վասն զի , կ'ըսէր՝ «լաւ մտածեցէք բարեկամներս , դաղթականները Ֆրանսայի թշնամի լինելով՝ գաղղիական զօրքերը մեր դիւրն եկած ատեն , ինչպէս որ կրնայ ալ վայրկեանէ վայրկեան յուսացուիլ , մենք այս տղան հիւրընկալելու

նուս համար չ'պիտի ուրախանանք : Այս յիմարութիւնը մեզ սուղի պիտի նստի , մեր տուները պիտի կողոպտուին , եւ հրոյ ճարակ լինին : Ով երկի'նք , գոչեց աղէխարչ ճայնով մը , հիմայ իսկ ինձ այնպէս կը թըռի թէ բոլոր աղետից զո՞հ եղած է այս գիւղըն : Յանուն մեր ամենուս փրկութեան , կ'աղաչեմ ձեզի , ո՞վ դատաւոր , որ այդ տըղան ասկէ վերցնէք , եւ սահմանազլխէն անդին վանէք : Իսկ գալով Լօրանի՝ մեր գիւղն այսպիսի մեծ վտանգի մ'ենթարկելուն համար , պէտք է որ ինք ալ դրամական տուգանաց մը դատապարտուի : »

Հողագործներէն շատերն՝ այս խօսքերէն սարսափած , Գարլին խորհրդին հաւանեցան , եւ միւսներն՝ որ մարդկային զգացումն ունէին , Լօրանը պաշտպանեցին , եւ դժբաղդութեան մարդարէին ըսածներն ամենայն հաստատամտութեամբ հերքեցին :

Ասոր վրայ՝ սոսկալի ազմուկ մ'ելաւ , իւրաքանչիւրն սաստիկ կը վիճէր , եւ կ'ողէր որ իրաւանց տէր ինքն ըլլայ . մինչեւ իսկ վախցուեցաւ որ այս կատաղի մարդիկը կռուի բռնուէին : Արդէն բոլոր գիւ-

զըն յուզման մէջ էր , երիտասարդք եւ ծերք , կանայք եւ տղայք կը վազէին , չէ թէ Լուգովիկոսը տեսնելու , այլ սոյն ալմուկին պատճառն իմանալու :

Երիցատունն՝ եկեղեցւոյն քովը կառուցուած լինելով , եւ պատկառելի ծերունի երեցն ամեն բան տեղեկանալով՝ թէպէտեւ դիւղին գործոցը ամենուին չ'էր միջամտեր , բայց այս կատաղի մարդիկն հանդարտեցընելու համար , իւր իշխանութիւնը գործածել ուղեց այս պարագային , եւ անոնց մէջը գալով՝ խօսք ուղեց :

Ամենքն լռեցին , եւ առաքինի հովիւը սկսաւ խօսիլ :

« Կարծեմ թէ գուք այս տղուն համար վրդոված էք , բայց չ'եմ գիտեր թէ՛ այս փոքրիկ օտարականն ընդունելով՝ ի՞նչ վրտանգ կրնայ մեզ պատահիլ : Գաղղիական զինուորները երբ իմանան թէ՛ իր տարիքովը քաղաքական պատերազմի օտար էակ մը հիւրընկալեր էք մարդասիրաբար , ձեզ ամենափոքրիկ վնաս մը չը հասուցանենէն զատ՝ իրենց հայրենակիցը թարեստութեամբ հիւրընկալելուդ համար , զձեզ պիտի սիրեն

եւ յարգեն : Եթէ անոնցմէ մէկը ասոր համար զձեզ ամբաստանէ , այն ատեն բոլոր պատասխանատուութիւնը թո՛ղ իմ վրայ ծանրանայ : Ըսէ՛ք իրեն թէ՛ ես , պաշտօնեայ կրօնի մը՝ որ միմիայն առաքինութեան վրայ հիմնեալ է , զձեզ խրատեցի զանի ձեր մէջ հիւրասիրելու . կրնամ ես զիս պաշտպանել , եւ իբր փաստ կը բռնեմ սա՛ առակն թէ՛ « բարութիւն ըրէ , ու մէկէ մը մի՛ վախնար : »

Յետոյ՝ երեցը Լուգովիկոսին ձեռքէն բռնելով բազմութեան մէջ կեցող , եւ սըղան՝ հասկնալով որ այս աղմուկին պատճառն ինքն եղած էր , դառնապէս կուլար :

« Տեսէք բարեկամներս , յարեց հովիւը , մեր երկնային Փրկիչն երբեմն ասոր հասակակից տղայ մը իւր աշակերտացը մէջ նըստեցնելով՝ անոնց սա՛ զեղեցիկ խօսքերն ուղղեց , « Նա որ ասոր նման տղայ մը կ'ընդունի , զիս կ'ընդունի » . եւ յաւելցուց , « Զգուշացէք այս տղաքներէն մէկը գայթակղեցնելու , որովհետեւ նոցա հրեշտակըն իմ երկնային Հօրս երեսը կը տեսնէ : » Ասոնք մեր Տիրոջ խօսքերն են :

« Ուրեմն , բարեկամնե՛րս , այս տղան ստուգիւ կորսուած ըլլալով՝ Լօրան զայն գտած ու իւր տունն ընդունած է , ի՞նչու համար կուզէք բարեգործութիւն մ'արգելու : Դուք պիտի կարենայի՞ք հանդուրժել անմեղ գառնուկ մը անոգ անպաշտպան մտլորեալ տեսնելով . պիտի հանդգնէի՞ք անարգել Յիսուսի Քրիստոսի խօսքերն եւ երկնից հրեշտակները արտմեցնել : Ամենաբարի Փրկչին բարկութիւնը ձեր վրայ յանկուցած պիտի չ'լինէի՞ք , Որ իւր որդւոց եղած բարութիւնը կամ չարութիւնը Նրեն եղածի նման կը նկատէ : Պիտի համարձակէի՞ք Աստուծոյ կամացը զիմադրել , Որ լքեալ տղայքը խնամարկել կը հրամայէ :

« Բայց ո՛չ , դուք ասոր պիտի չ'համարձակէիք . այնպիսի վարմունք մը կրնայ զձեզ թշուառութեան մատնել : Դուք որ , այժմ հոս , այս ասպնջական ծառին տակ ժողոված էք , ենթադրեցէ՛ք թէ՛ ձեր տըղաքները պատերազմի մէջ , որ ամեն վայրկեան թշնամուոյն գնդակաց տակ իյնալովտանգին ենթակայ են , ծանրապէս վիրաւորուած են , եւնն , եւնն , եթէ այն ատեն

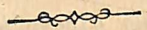
բարեսիրտ անձինք անոնց աջակից եւ ձեռնաու գտնուին , պիտի ցաւի՞ք :

« Հաւատացէ՛ք որ , ձեր տղաքներն առաջին անգամ այս փոքրիկ տղուն ցուցուած բարեգործութեան պտուղը պիտի վայելեն , եւ օր մը Յիսուս Քրիստոս ձեզ պիտի ըսէ , « եկէ՛ք , Հօրս օրհնածները , երկնից արքայութիւնը ձերն է , խեղճ էի , եւ զիս հիւրընկալեցիք . մերկ էի , զիս զգեցուցիք . անօթի էի , եւ զիս կերակրեցիք : »

Այս պահուն՝ իրենց հայրենեաց համար պատերազմող երիտասարդ զինւորներուն մայրերը , քոյրերն , եւ ամուսինները , երեցին այս սրտառուչ բանախօսութիւնն լսելով՝ կ'արտասուէին , եւ բոլոր հայրերն , տղաքներն եւ ծերունիներն յուղուեցան . բոլորն ալ փոքրիկ օտարականը սլ եւս չը նեղելու , եւ իրենց մէջ խնամարկելու երեցին խոստումն ըրին , եւ շատերն իսկ Գարլը կշտամբեցին՝ Քրիստոսնութեան հակառակ գործի մը մէջ , զիրենք մոլորեցնելուն համար :

Լուգովիկոս սլաուկառանօք առաքինի ծերունւոյն ձեռքը համբուրեց՝ որ հետեւ

եալ օրն զինքը տեսութեան հրաւիրեց , եւ բաց 'ի Գարլէն՝ բոլորն ալ գոհ սրտով բաժնուեցան , եւ տուներնին դացին :

Բարեսիրտ ժողովրդապետը.

Հետեւեալ օրը՝ Լուդովիկոս բարի երեցին երթալու պատրաստուեցաւ. հանդերձները մաքրեց, Յովհաննային աղաչեց որ իւր մաղերը սանարէ, եւ գլխարկ չ'ունենալուն համար՝ խնդրեց որ Կոնտրատին յարգէ գլխարկն առնելու հրաման տայ. վասն զի կ'ըսէր թէ՛ առանց գլխարկի այցելել անպատշաճ է:

Յովհաննա՛ թէ պէտեւ հաճեցաւ իւր սոյն խնդրանաց, բայց վարանեցաւ, կարծելով որ նոյն գլխարկն իրեն աղէկ չ'էր վայլեր:

« Ներեցէք, ըսաւ տղան, հիմայ այս ձեւ գլխարկները կը գործածուին » Լուդովիկոս՝ երիցատունն երթալով իւր գալուստն իմացուց, եւ ապա երեցին սենեակը մտնելով զայն պատկառանօք մ'ողջունեց, եւ ըսաւ, « Պարոն երեց, երէկ երեկոյ զիս ջնրմ'մար-

դասիրութեամբ մը պաշտպանելուդ համար իմ յարգանքներս կը մատուցանեմ: »

Երեցը՝ որ տղաքները շատ կը սիրէր, գաղղիերէն խիստ լաւ կը հասկնար, եւ այս աղգին երեւելի գրագիտաց հեղինակութիւններն իւր գրատան մէջ ունէր: Բայց չը գործածելուն, աղէկ չ'էր կրնար խօսիլ: Նա Լուդովիկոսը գրկեց, եւ իրեն համեստ ընդունելութիւն մ'ըրաւ. ըսաւ որ զինքն իւր տունն եղածի նման նկատէ, ու յարեց թէ՛ թէ պէտեւ ես միայն գերմաներէն քեզ կըրնամ պատասխանել, սակայն մէկգմէկու խօսքերն կրնամք հասկնալ. դուն շարունակէ գաղղիերէն խօսիլ, եւ ես քու չը հասկըցածդ կըցածիս չափ կը բացատրեմ:

Լուդովիկոս բարի ծերունւոյն քովի բազմոցին վրայ նստաւ, եւ հովիւն իրեն բաւական հարցումներ ըրաւ: Տղան ամենայն ճշդութեամբ եւ վայելչութեամբ պատասխանեց իւր հարցումներուն, որով երեցն հասկըցաւ թէ Լուդովիկոս ազնուական ընտանիքէ մը սերած էր, եւ լաւ դաստիարակուած:

— Ըսէ՛ նայինք. կարդալ գիտե՞ս բարեկամս, հարցուց ծերունին:

— Ա յո՛, գաղղիերէն կարդալ գիտեմ , բայց գերմաներէն ոչ , պատասխանեց տղան :

Երեցը՝ գաղղիերէն գրքուկ մը զատելով՝ Լուգովիկոսին տուաւ որ կարդայ , եւ տղան շատ նախադասութիւններ արագ եւ յստակ հնչումներով ընթերցաւ :

— Ա յսպէս արագ կարդալ քեզ ո՞վ սովորեցուց , յարեց հովիւը :

— Մայրս . իրմէ՛ ուրիշ ուսուցիչ մը երբէք ունեցած չ'եմ :

Երեցը՝ տղուն կրօնական մասին ունեցած հմտութիւնն եւս ուղեւից տեղեկանալ , անոր կրօնական հարցումներ ըրաւ , եւ տղուն տուած պատասխաններէն շատ գոհ եղաւ . նա մանաւանդ՝ շատ զմայլեցաւ անոր Աստուծոյ եւ Նախախնամութեան վերայ տուած պատասխաններէն :

« Ա յո՛, յարեց նա , մայրս ինծի յաճախ ըսած է թէ՛ մեր կենաց նեղութիւնները՝ որք մեր փրկութեան զօրաւոր միջոցներն են , Աստուծոմէ՛ կուգան , եւ այս աշխարհիս մէջ նեղուելէ զկնի՛ եթէ իւր պատուիրանաց հնազանդ մնամք , Ամենաբարին՝ զմեզ գերագոյն աշխարհի մը մէջ պիտի վարձատ-

րէ , որ ամենքնիս պիտի ժողովմք : »

— Կը տեսնեմ որ տղաս , ըսաւ խանգաղատանօք ծերունին , դու բարի մայր մ'ունիս եղեր , որ քու մտացդ մէջ շատ կանուխ Աստուծոյ ճանաչումն , եւ թշուառութեանց մէջ՝ Նորա կամաց հպատակիլն դրոշմեր է :

— Ա յո՛, պարօն , խիստ բարեսլաշտ : Նա շատ եկեղեցասէր է , երբ ժամանակ ունենայ՝ ամեն օր եկեղեցի կը յաճախէ , եւ առաւօտ երեկոյ հօրս համար կ'աղօթէ , որպէս զի Աստուած երեքնիս ալ միացնէ , եւ թոյլ տայ որ մեր հայրենիքն երթամք : Յաճախ տրտում է զմեզ հայրենիքէ հալածեալ , եւ 'ի հօրէ բաժանեալ տեսնելով . եւ երբ առանձին մնայ , կուլայ :

— Մի՛ վհատիր , տղա՛ս , ուշ կամ կանուխ Արարիչն ձեզ պիտի ողորմի , եւ դուք ձեր հայրենիքն պիտի վերագառնաք :

— Ես ալ այնպէս կը յուսամ , վասն զի Աստուած շատ բարի է , եւ վերջին օրերս՝ երբ անտառին մէջ մոլորած իրեն կ'աղաչիլի , Նա Լօրանը զրկեց՝ որ զիս իւր տունը տառաւ , եւ ահա՛ երեք օր է որ մայրս չ'եմ տեսեր ,

ասկայն բտնի մը պակասութիւնն չ'ունիմ :
 Յիրաւի՛ ես Երենն շատ աղաչեցի, որ-
 պէս զի մայրս գտնամ, բայց աղաչանքս
 չ'լսեց . չ'եմ հասկնար թէ ի՞նչու համար
 այսքան երկար աղաչել կուտայ : Եթէ ես
 Եւր տեղն ըլլայի՛ ինչ որ ինձմէ ուզուեր
 իսկոյն կը շնորհէի, որովհետեւ ամեն բանի
 կարող է :

— Այդ աղէկ չ'է, սիրելի Լուգովիկոս,
 Աստուած մեզի պէտք եղածն մենէ աղէկ
 գիտէ . Եւր իմաստութիւնը մեր աղաչանաց
 իսկոյն լսելու եւ շնորհելու թոյլ չ'տար ,
 վասն զի յաճախ մարդիկ այնպիսի բաներ
 կը հայցեն , որք իրենց օգտակար չ'ըլլալէ
 դատ՝ աղետաբեր ալ կ'ըլլան , եւ շատ ան-
 դամ ալ այնպիսի բան մը կը խնդրեն՝ որ ի-
 րենց իրական օգուտ մը չ'ունի . բայց բարի
 ազերս մը երբէք մոռցուած չ'է , եւ Աստ-
 ուած ուշ կամ կանուխ ձեզ պիտի օգնէ
 այնպիսի եղանակաւ մը , զոր երբէք չ'էիք
 Իուսար :

Ինքն այժմ քու պէտքերդ հոգաց , դու
 բարի անձանց հետ ես , եւ մայրդ ալ իւր
 ղեղութեանց մէջ պիտի մխիթարուի : Զա-

նա՞ որ օր ըստ օրէ աւելի իմաստուն եւ
 աւելի պարկեշտ ըլլաս , եւ ես իմ կող-
 մանէ քեզ օգնութիւն չ'պիտի զլանամ : Ա-
 բովհետեւ դու Գաղղիերէն կարդալ գիտես,
 քեզ գրել ալ պիտի վարժեցնեմ . յետոյ՝ Գեր-
 մաներէն պիտի սովբեցնեմ , եւ քիչ մը
 վերջը՝ Լատիներէն , Ալխարհագրութիւն ,
 Պատմութիւն ու Թուաբանութիւն : Ատոնց-
 մէ կ'ախորժի՞ս :

— Ա՛հ , Պարո՛ն , գոչեց Լուգովիկոս
 խիստ ուրախ , եւ իւր բարերարին ձեռքե-
 ըը գուրգուրանօք համբուրելով, ոչա՛փ եր-
 ջանիկ եմ զձեզ գտնելուս : Ո՛հ , զիս դաս-
 պիարակելով՝ ինձ մեծ ծառայութիւն մը
 մատուցած պիտի ըլլաք , որ ինձ համար
 միշտ անմոռանալի պիտի ըլլայ :

Յետոյ՝ տղան տուն դարձաւ , եւ այն
 օրէն սկսեալ կանոնաւորապէս շատ ժամեր
 երեցին քովը կ'անցնէր , եւ այսպէսով իրեն
 աւանդուած դասերուն մէջ մեծ յառաջա-
 գիմութիւն մ'ըրաւ . կրթութեան փափաքով
 յափշտակուած , իւր պատկառելի դասա-
 տուին դասերուն ուշադրութեամբ ունկըն-
 դիր կ'ըլլար , որով թէ՛ սիրտն ու թէ՛ միտ-

քըն կրթեց : Լուսավիկոս երեցին իրեն տարած խնամքները կը մեծաբէր, եւ իւր երախտագիտութիւնը փորձով խկ իրեն յայտնել կուզէր . ուստի նորա անուան տօնախմբութեան յառաջընթաց օրը՝ որոյ անուան էր Քաղվմիր, ընծայ մ'ընելու համար Յովհաննայէն երկու Սու (1) ուղեց :

Յովհաննա՛ այս խնդիրը լսելով՝ սկսաւ խնդալ, եւ հարցուց իրեն թէ՞ երկու սուսն ի՞նչ պիտի ընէր, վասն զի զայն երեցին ալ չ'էր կրնար ընծայել :

— Ես ալ գիտեմ որ Պարոն երեցին երկու սու ընծայել վայելուչ չ'է, ուստի՛ իրեն նուէր մ'ընելու համար, կուզեմ բան մը գնել : Անիկայ ծաղիկները շատ կը սիրէ, մանաւանդ վարդերը, եւ իւր պարտիզին մէջ շատ վարդենիներ ունի, որք դեռ կուզեն են գիւղին բոլոր պարտէզներու վարդենիներուն նման : Սակայն ջաղացպանին դրան առջեւ բոլորովին բացուած վարդենի մը տեսայ, եւ երբ իրմէն վարդ մը խընդ-

(1) Սու, Գաղղիական պղնձեայ դրամ՝ որ տասն փարայ կ'արժէ : Կ. Թ.

րեցի, մէկ վարդի համար ինձմէ երկու սու ուղեց . ես ալ՝ որովհետեւ աղքատ եմ, Պ. երեցին վարդ մը պիտի ընծայեմ, եւ ապահով եմ որ նա զայն մեծագին նուէրի մը տեղ պիտի ընդունի :

— Կը զարմանամ ես, ըսաւ Յովհաննա, քու դասատուիդ համար ունեցած գուրգուրանացդ վրայ, երախտագիտութիւնը բարի դործ մ'է, եւ հաւաասիկ քեզ երկու սու, զնա՛ վարդ մը գնէ :

Լուսավիկոս՝ երբ երկու սուն առաւ, խիստ ուրախ ջաղացպանին վագեց, եւ ըստակն անոր տալով՝ վարդն ուղեց :

Ջաղացպանը՝ որ մի միայն զայն գլխէն վանելու համար այնպէս ըսած էր, զարմացաւ, եւ իրեն ըսաւ թէ՞ մինչդեռ քանի մը օրէն շատ վարդեր պիտի բացուէին, յիմարութիւն է ծաղկի մը համար ստակ վասնել :

Տղան՝ անոր այս դիտողութենէն տըխուրած, ըսաւ թէ՞ վարդը ոչ թէ իրեն համար կը գնէր, այլ Պ. երեցին անուան տօնախմբութեան օրը, իրեն ընծայելու համար :

— Եթէ այնպէս է, պատասխանեց ջաղացպանը, պահէ երկու սուդ, եւ ա՛ռ այս

վարդը մեր յարգելի հովուին տա՛ր, եւ ես
զքեզ չ'եմ արգիլեր, քանի որ խնդիրը այն
պատկառելի անձին հաճոյք մ'ընել է : Այս
մասին աղէկ մտածեր ես :

Ասոր վրայ՝ աշխարհի մէջ ոչ ոք Լու-
դովիկոսի չափ երջանկացաւ, Վարդն առնե-
լով՝ տուն դարձաւ իւր կիրակնօրեայ հան-
դերձները հազնելու, եւ իբր յաղթանակ զայն
երիցատունը տանելով՝ իւր սիրելի դասա-
տունն ներկայացուց ու ըսաւ, «Աղքատ տը-
ղայ մը իւր բարերարին միայն սիրտն ու
ծաղիկ մը կրնայ նուիրել . Աստուած ըն-
դունի՛ իմ մաղթանքներն, եւ ձեր այդ ա-
լեղարդ տարիքն ծաղկօք պճնէ՛ : »

Երեցը՝ մինչ յ'արտասուս խանդաղատ-
եալ, վարդն ընդունեց, եւ տղան գրկելով
հարցուց թէ՛ ինչպէս այս գեղեցիկ վարդը
գտած էր :

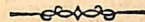
Տղան՝ իւր սովոր պարկեշտութեամբն,
բոլորն ալ պատմեց, եւ երեցն՝ հասկնալով
անոր իւր վրայ ունեցած գուրգուրանքն, ը-
սաւ, « Աստուած զքեզ օրհնէ՛, ազնիւ
տղայ՛, դու այս վարդին կը նմանիս . երա-
նի՛ թէ միշտ առաքինի եւ պարկեշտ լի-

նէիր, այն ատեն դու այս ծաղկէն աւե-
լի գեղեցիկ ծաղիկներ պիտի բերես : »

Երբ Լուդովիկոսին անուան տօնախրմ-
բութեան օրն եկաւ, երեցն իրեն գեղեցիկ
եւ ոսկեզօծեալ աղօթագիրք մը նուիրեց,
եւ որոյ մէջ իւր կողմէն հետեւեալ առածը
յաւելցուց,

Առոյգութիւն, Գեղեցկութիւն,
Գարնան վարդից նման անցնին .
Քայց երջանիկն է այն անձը՝
Որ հլու է Աստուծոյ կամացը :

Լուդովիկոս յարդի յիշատակի մը նման
պահեց այս նուէրը, միանգամայն յայտնելով
որ այս իրեն մեծ ուրախութիւն պատճա-
ռած էր, եւ երբ եկեղեցի երթար կը գոր-
ծածէր :

Գեղջկական կեանք.

Լուդովիկոս տակաւ առ տակաւ գեղջկական կենաց ընտելացաւ, զինքն հիւրասիրող բարեսիրտ անձինքը կը մեծարէր, եւ փոխադարձաբար գիւղացիներն ալ զինքը շատ կը սիրէին: Թէպէտեւ իւր մօրը տեսութեան կարօտը զինքն անդադար կը յուզէր, բայց երբէք տխրութեան նշան մը չէր յայտններ, եւ ընդհակառակն՝ ինքզինքն խիստ զուարթ ցոյց կուտար, եւ մեծ փոյթ բռնրին ծառայելու:

Քիչ ատենէն՝ գիւղին մէջ ամենուն սիրելի եղաւ, նա մանաւանդ՝ տղաքներն աւոր հետ ընկերանալ կը ցանկային իւր բարի եւ զուարթ բնաւորութեանը համար: Առջի բերան՝ թէպէտեւ գիւղական սնունդէն չ'ախորժեցաւ, եւ առաւօտները կ'ուզէր

աուրճ խմել, բայց իրեն իմացուց Յովհաննա թէ՝ հոն այդ տեսակ նախաճաշի սովորութիւն չ'կար, ու միայն կաթն բաւական կ'ը:

Լուդովիկոս՝ քաղաքին մէջ ըրած մարմնամարզէն աւելին ընելով գիւղը, լաւ ախորժակ մ'ուներ, եւ կարագի կամ կաթի մէջ եփուած բանջարեղէնները, կարկանդակները ախորժանօք կուտէր: Շաբաբեղէնի տեղ հասուն պտուղներ ուտելով՝ իւր անձնական կազմուրումն գտաւ, եւ քիչ մտեղէն ուտելուն՝ ինքզինքը կաթնեղէնի ու մեղրի տուաւ:

Քաղաքին մէջ միշտ նեղ եւ վատառողջ փողոցներու մէջ բնակելուն՝ երբէք գեղջկական կենաց հաճոյքն չէր զգացած, եւ այս գեղեցիկ վայրն իրեն շատ հաճոյալի եղաւ: Բարեսիրտ Յովհաննա՝ անոր բնութեան գեղեցիկութիւնը ցուցնելով, կուրախանար, եւ երբ օր մը սենեակն կաւէր, բարձերն ու նկարները կը մաքրէր: Լուդովիկոսն կանչեց հասկնալու համար թէ՞ ասոնց վրայ ինչ գաղափար ուներ:

« Այս սենեակը խիստ գեղեցիկ է.

չլատարախանեց տղան , բայց քաղաքը մեր ունեցած սենեակն ալ աւելի զարդարուն էր . գեղեցիկ մեծ հայելի մը եւ ոսկեզօծ-եալ պատկերաց շրջանակ մը երկու պատուհանաց մէջ տեղ դրուած էին , պատերը դիւղանկարներով եւ մեծամեծ պատկերներով զարդարուած էին , եւ տախտակամածը գորգերով ծածկուած : Հոս ձեր ցանած աւազին տեղ , դուք ալ պէտք է որ այս յարկն այնպէս զարդարէք : »

— Սիրելի Լուդովիկոս , ըսաւ իրեն Յովհաննա , մենք գիւղացիքս չ'ենք կարող մեր սենեակներն այնչափ փայլուն զարդարել , եւ մեր եկամուտն ալ անբաւական է ատոնց . զարդի ալ պէտք չ'ունիմք , վասն զի առանց նկարչական արհեստին դիմելու , մենք բնութեան գեղեցկութիւնը կը վայելէնք :

Դիտէ՛ անգամ մը պատուհանէն , եւ ըսէ՛ ինձ , որ ամենաճարտար նկարչի մը վրձինն մեր աչաց հառջեւ պարզուած այս սքանչելի տեսարանին նման կարո՞ղ է պատկեր մը գծել :

Դիտէ՛ այս ծիրանեզոյն կամարն՝ որ

կը շրջապատէ մեր լեռները , անտառները եւ մարդագետինները . ապա՛ զանգակատունը՝ որ օդին մէջ բարձրացած է , մարմանդից գեղատեսիլ գորգը , լիճը , աղօրիքը , ջրասէր կաղնեաց կարգաւորութիւնն , ժպտուն պարտէզներով շրջապատեալ գիւղին տուները ու լճին եզրի գեղեցիկ պողոտան՝ որ ծաղկապսակ սպիտակ դժնըկաց մացառով մը մանուածապատ շրջապատեալ է : Քաղաքին մէջ միթէ նմանօրինակ բան մը տեսած ունի՞ս :

— Ո՛հ , ո՛չ . ես քաղաքին մէջ միայն ճանապարհաց սալաքարները , պատերուն ու տուներուն կը մինտրերը տեսած ունիմ : Իրաւունք ունիք թէ՛ գիւղը խիստ դուարձալի է , եւ հոս է որ մարդ Աստուծոյ բարութեանը վերահասու կ'ըլլայ :

Յաճախ՝ Լուդովիկոս ինքնին քաղաքացւոց եւ գիւղացւոց կենցաղավարութեան մէջ տիրող զանազանութեան վրայ բանաւոր զիտողութիւններ կ'ընէր , վասն զի ամառը՝ Լօրան դեռ արշալոյսը չ'բացուած կ'ենէր , եւ արեգակին մարը մտած սլահօւն կը վերադառնար :

Լուդովիկոս՝ որ քաղաքին մէջ առաւօտուն կանուխ ելնել բնաւին տեսած չ'էր, երբ առաջին անգամ տեսաւ առաւօտեան գեղեցիկ տեսարանը, շատ սքանչացաւ ու կ'ըսէր, « Ո՞րչափ խննթ են քաղաքացիք՝ որք փոխանակ առաւօտուն կանուխ ելնելու, շատ կը քնանան : Եթէ այսպէս ընէին, աւելի առողջ եւ աւելի զուարթ պիտի ըլլային : »

Օր մը՝ տղաքները ելաք քաղելու համար զինքն սիրուն հովիտ մը տարին, ուր բլրակներ տեսակ տեսակ թուփերով զարդարուն էին, եւ որոնց տակ կը տեսնուէին ամենագեղեցիկ ելաքներ, անտառային ծաղկանց եւ մամուանց մօտ ֆոքրիկ վտակ մը՝ որոյ եզերքը լերդախոտներէ ծածկուած էր, եւ տղայոց համար շատ զուարդառիթ տեղի մ'էր, պտուտաւոր կերպիւ բլրակ մը կը շրջապատէր, եւ ուրկէ թռչուններ կը զօվանային :

Փոքրիկ օտարականն այս տեսարանէն շատ զուարճացաւ, եւ նորա գեղեցկութենէն յափշտակուած ակնպիշ կը դիտէր : Նա յայտնեց թէ՛ այս հովիտն երբեմն իւր մօրը հետ պտրտած պարտէզները կը գերազանցէր,

եւ խոստացաւ որ՝ եթէ իւր մայրը գտնէր, ապագային մէջ զայն պիտի ստիպէր որ գիւղը բնակի, ուր օդն աւելի մաքուր է, եւ բնութեան տեսիլը, քաղաքինէն աւելի ըսքանչելի :

Լուդովիկոսն աւելի զբօսնողն գիւղին տղայոց զուարթութիւնն էր, որք ամեն երեկոյ մարգերուն վրայ խաղալու համար կը ժողովէին : Անոնք՝ զինւորաց նման՝ փայտերով կրթութիւններ կ'ընէին, եւ Լուդովիկոս իրենց զօրապետն կ'ըլլար, որ իւր համարձակութեամբն ու քաջութեամբը ամենուն կը հրամայէր, եւ որով յաճախ տղայոց ծնողքը կը խնդացնէր :

Իւր թախանձանօքը՝ ջաղացպանը իւր տղուն թմբուկ մը գնեց, եւ Յովհաննա իրեն կտոր մը բեհեզ տուաւ, զոր գրօշակի տեղ գործածեց, ֆոքրիկ գնդապետն՝ ինքը՝ զինքն աւելի որոշելու համար, խաւաքարտէ խաչ մը շինեց, զոր ոսկեղօծ թուղթով պատելով իւր բաճկոնակին օղակէն կախեց, եւ ուրիշ մէկ քանի փոքրեր ալ շինելով՝ դունդին մէջ կրթութիւնը լաւ սովորոյններուն բաժնեց :

Երեկոսները՝ երբ երկրագործները իրենց աշխատութենէն կը վերադառնային , փոքր տղայոց առջեւ ապշած կը մնային , զի կը զարմանային անոնց՝ իրենց հրամանատարին մէկ փոքրիկ նշանին, անմիջապէս հնազանդելու համար ցուցուցած աշարջութեան վրայ :

Այս կրթութեանց քանի մ'անգամ ծեռունի երեցն եւս ներկայ գտնուեցաւ, որ իրենց փոքրիկ զօրապետին ցուցուցած շարժմանց վրայ ծափահարեց : Լուգովիկոս տըղայոց մէջ իշխանի մը կը նմանէր , իւր թխացեալ դէմքը, եւ կորովի մարմինը զգալի կերպով իւր փափուկ հասակին ու գեղեցիկ դիմաց հակապատկերը կը յօրինէին :

— Օր մը՝ Յովհաննա իրեն հարցուց թէ՛ այդքան զինւորական կրթութիւն սիրելուն արդե՞օք զինւորական լինելու կը բաղձար :

— Այո՛, այո՛, պատասխանեց նա ուրախութեամբ :

— Բայց դու մեռնելու կը վազես :

— Ես զայն խիստ լաւ գիտեմ , բայց Պ. Երեցին ինձ տուած գրքերուն մէջ կարգացի թէ՛ հայրենեաց համար զո՞նք իլը փառաւոր ու քաղցր է :

Ձախողանք, Օգնութիւն եւ Երախտագիտութիւն .

Ղօրան՝ իւր գործոց յաջողութեամբն, Լուգովիկոսի համար ըրած զոհողութիւնները չ'զգաց , եւ Յովհաննա , իւր զաւակունքը եւ նոյն իսկ Լուգովիկոս կ'աշխատէին իւրեանց կարողութեան չափ, իրեն հետ ու զինքը կը մխիթարէին :

Բայց նոյն տարւոյ հունձքերն չ'յաջողեցան , մէկ ձիւնն ալ մեռաւ , եւ իւր ըզբաղմանց շատութեան սլատճառաւ՝ ստիպեալ շատ սուղ գնով ուրիշ ձի մը գնեց . որովհետեւ ագարակին վարձուց հատուցման օրն ալ հասած էր , զոր անկարող էր վճարելու, փոխ ստակ գտնելու համար, շատ գիւղացւոց դիմեց , բայց դժբաղդաբար սոր մէջ ալ չ'յաջողեցաւ :

Լօրան եւ իւր կինն այս զիւղուածէն շատ նեղուեցան , որովհետեւ պայմանագրերին մէջ այնպիսի յօդուած մը կար , որ կը տրամադրէր թէ՛ եթէ պայմանաժամուն ուրոշեալ գումարն Վալտամպէրկի զիւանատան ամբողջովին չ'յանձնուէր , ազարակաբաշխը իրաւունք ունէր զայն խկոյն ոչընչացնելով՝ իւր մշակած ազարակն ուրիշին վարձելու , եւ թէ ինք պէտք էր որ ութ աւուր մէջ իւր ընտանեօք անկէ դուրս ելնէ :

Վճարման օրը հասաւ , եւ քսան երկու Ֆիօրին (1) կը պակսէր ազարակին վարձքն ամբողջովին վճարելու : « Ա՛հ , կ'ըսէր բարեսիրտ մարդն , ազարակաբաշխը անշուշտ պիտի դժգոհի , բայց կը յուսամ որ իմին դժբաղդ վիճակս 'ի նկատի կ'առնու , զի լաւ գիտէ որ հունձքերն չ'յաջողեցան այս տարի , եւ լաւ ձի մ'ալ կորսնցուցի . անշուշտ վճարման պահուն զինքը կը գտնացնեմ : »

(1) Ֆիօրին , Աւստրիական արծաթ շերամ , որ տասն երկու դահեկան կ'արժէ :
Ի. Թ.

— Ատուած լսէ՛ , պատասխանեց Յովհաննա իւր արտասուքն սրբելով . Վալտամպերկ եղած ատենդ Ատուծոյ պիտի աղաչեմ որ այդ անձին սիրան ողորձէ , որպէս զի չ'ստիպուինք ասկէ տեղափոխիլ : Ա՛հ , ինչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը մերձակայ ձմրան մէջ :

Ազարակաբաշխը խիստ մարդ մ'ըլլալով Լօրանի ըսածներուն ականջ չ'կախեց , եւ պահանջը հաշուելով ընկալազիր մը տուաւ ըսելով թէ՛ « պայմանագրին յօդուածները գիտես , եթէ մինչեւ երեկոյ , մնացեալ ըստակէն պիտի ելնես , եւ ծախել պիտի տամ բոլոր կարասիներդ ու ձիերդ մինչեւ որ մնացորդ պարտքդ վճարուի : Եանա՛ անդ որ ուրիշ ազարակագործ մը գտած եմ , որ քսանէ աւելի կը վճարէ : Ահա վերջին խօսքս , ուրեմն գնա՛ : »

Լօրան խիստ տխուր ետ դարձաւ : Ծանապարհին՝ կը մտածէր իւր կնոջը եւ վեց որդւոցը վրայ , եւ այս տխրատիթ լուրն անոնց չ'խմացնելու համար , մինչեւ իսկ տուն դառնալ չ'էր ուզեր : Անցած ճանապարհէն

երկու քայլ անդին մեծ կաղնին կը գտնուէր
եւ սկսաւ աղաղակել , « Ով Աստուած իմ ,
հոս է որ լքեալ տղու մը պատահեցայ , Գու
նորա աղաչանքը լսեցիր , այժմ իմ ալ լսէ՛ ,
եւ ինձ օգնէ՛ : Գթա՛ իմ կնոջս ու վեց զա
ւակացս վրայ , եւ զմեզ մի՛ թողուր այս ա
նըստոյդ իճակին մէջ : »

Լօրան՝ արտասուքը սրբելով սկսաւ իւր
ճանապարհը շարունակել , եւ տեսաւ որ իւր
կինն զինքը գիմաւորելու կուգար . հար
ցուց անոր թէ՛ արդե՞օք տունը դժբաղդու
թիւն մը պատահած էր :

« Ո՛հ , դժբաղդութիւնն մը պատահած
չ'է : Ագարակաբաշիւր մեր պարտուց մասին
դժուարութիւններ յարոյց , այնպէս չ'է՞ » :

— Այո՛ , Բարի Յովհաննա , եւ այս օրն
մեր տունէն ելնելու համար մեզ տրուած
պայմանաժամին առաջինն է :

Յովհաննա՝ երբ այս խօսքերուն վրայ
կը ժպտէր , ի՞նչպէս զասոնք լսելով կրնաս
խնդալ , ըսաւ Լօրան :

— Կը խնդամ , սլատասխանեց Յովհան
նա , զի սիրտս ուրախ է : Աստուած մեզ
մեծ օգնութիւն մը զրկեց , եւ մեր վիճակն

ա՛լ յուսահատ չ'է . ուրախութենէս չ'կրնալով
քու գալստեանդ սպասել , զքեզ դիմաւո
րելու եկայ , զայն իմացնելու համար : »
Ձայս ըսելով անոր քսան ոսկի ցուցուց :

« Մե՛ծդ Աստուած , գոչեց Լօրան ,
ո՞ւրկէ գտար այդ ստակը :

— Երբէք այսպիսի բան մը չ'էիր յու
սար , եւ ունկնդիր եղի՛ր որ ըսեմ ,

« Երբ դուն մեկնեցար , ուզեցի զբաղ
մամբ մը սրտիս վիշտն փարատել , եւ տը
ղայքն ալ Քրիստոնէական վարդապետու
թիւն ուսանելու գացած ըլլալով՝ անոնց
կիրակնօրեայ հանդերձները իջ փնտռէի մաք
րելու համար : Երբ զանոնք մէկգմէկու հե
տէ կը շտկէի , Լուդովիկոսին բաճկոնակը
ձեռքս առի , եւ տեսայ որ շատ մը կոճակ
ներու վրայի ասուինները մաշած էին . ուս
տի մաշածները կտրեցի եւ ահա անոնց մէ
ջէն քանի մը բաներ գետինը ինկան :

« Գետնէն ժողվեցի զանոնք , եւ տեսայ
որ ոսկի էին : Ով Տէ՛ր , գոչեցի , ի՞նչ
պէս այս ոսկիներն հոս կրնան գտնուիլ ,
բայց մտածելով զուշակեցի թէ՛ Լուդո
վիկոսին մայրը՝ իւր ստակներէն մաս մը

պահելու համար, այս միջոցը խորհած էր :»

« Անտարակոյս միւս կոճակներուն մէջերն ալ ոսկի ըլլալու է ըսելով, զանոնք ալ կտրեցի, եւ ահա՛ քսան ոսկւոյ գումար մը գտայ, որ ագարակաբաշխին ուղածէն շատ աւելի է :»

— Բայց Յովնաննա՛, չ'եմ կարծեր որ մենք կարենամք այս ստակին ձեռք դըպքընել, վասն զի մերը չ'է :

— Ես ալ այդ մասին քու կարծիքէդ էի, եւ ընդ երկար խորհեցայ : Լուսդովկոսին մայրը մեր կարծածին չափ աղքատ կին մը չ'է, եւ կարող է իւր որդւոյն հագուստի եւ անդեան համար ըրած ծախքերնիս վճարել, եւ թէ՛ մենք չ'ենք ուզեր սոյն ստակն մեզ սեպհականել :

Ահա՛ այս մասին իմ կարծիքս, ա՛ն սա չորս ոսկին՝ որ ճշդիւ քսան երկու ֆիօրին կ'ընէ, ու ագարակաբաշխին տնօրինացած ստակը կը պահենք, եւ կը յուսամ թէ՛ մինչեւ որ Լուսդովկոս իւր մայրը գտնէ, կրնամք զայն ամբողջացնել : Երբէք սեպհականել չ'եմք ուզեր զայն, այլ իւր տիրոջը յանձնել :

— Այս եղանակաւ գործերնիս կը կարգաւորի, եւ խղճի հանդարտութեամբ կըրնամք չորս ոսկին առնել :

Լօրան՝ կնոջմէն չորս ոսկին առնելով յարեց թէ՛ « բայց երբ ագարակաբաշխը այս ոսկիները տեսնէ, ի՞նչ պիտի ըսէ արդեօք :»

— Իրեն կը պատասխանես թէ՛ կինս ինձ տուաւ այս ստակը, եւ իմ զանի ինչպէս գտած ըլլալէս երբէք տեղեկութիւն ունեցած չ'ես ըլլար :

— Աղէկ, բայց քիչ մը հետո եկո՛ւր, եւ քեզ ցուցնեմ այն կաղնին՝ որոյ տակ Լուսդովկոսը գտայ :

Երկուքն ալ ՚ի միասին անտառը մտան, եւ ծառին ստորոտը հասնելով՝ Լօրան գըլուխը բացաւ, ծնրադրեց եւ ձեռքերն դէպ յ'երկինս բարձրացնելով՝ ըսաւ,

« Ո՛վ Տէրդ բարութեանց, այն խեղճ տղան՝ որ այսօր իմ բարերարս կ'ըլլայ, հո՛ս էր զոր գտայ, հո՛ս է կրկին որ ինձ ըրած բարերարութեանցդ համար իմ ծառայական երախտագիտութիւնս կը յայտնեմ : Դո՛ւ, ինձ օգնեցիր, որպէս զի այն աքղուն հետ միասին անօթութենէ չ'մեռնիմ,

ուստի 'ի խորոց սրտէ շնորհակալ եմ : »
Յովհաննա ալ իւր քովը ծնրադրած ըլլալով՝ երկուքն ալ արտասուածոր աչօք շատ մաղթանքներ ուղղեցին առ Բարձրեալըն :

Յետոյ՝ Յովհաննա տուն դարձաւ , եւ Լօրան ալ Վալտամպերկ մեկնեցաւ ագարակաբաշխին իւր պարտքը վճարելու , ու շատ ուշ վերադարձաւ : Ի՛ դարձին՝ տղայքն պառկած էին , եւ Յովհաննա ալ զինքը կ'սպասէր ճաշելու :

Սեղանի նստած ատեննին՝ Լօրան հարցոց իւր կնոջ թէ՛ արդեօք Լուդով'կոս գիտէ՞ր իւր զգեստին կոճակներուն կըտրուելը :

« Այո՛ , պատասխանեց Յովհաննա , եւ իրեն ըսի որ անոնց տեղ սետաղեայ պիտի կարեմ , որմէ շատ գոհ եղաւ : Անչուշտ չ'էր գիտեր թէ՛ իւր մայրն անոնց մէջ ոսկի պահած էր , վասն զի՝ եթէ գիտնար , պէտք էր որ յիշեր , ուստի հարկ չ'կայ իրեն իմացընելու :

— Այս տղան մեզ համար օրհնութեանց աղբիւր մ'է , վասն զի առանց անոր

այս վերջին անգամն պիտի ըլլար մեր այս տունը բնակիլը :

— Ահաւ'սիկ , այժմ կը տեսնես որ մեր յարգելի երեցին կաղնիին տակ ըսածն իրօք հաստատուեցաւ , թէ՛ ով որ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի տղայ մ'ընդունի , նոյն ինքն զՅիսուս Քրիստոս կ'ընդունի : Աստուած էր որ այս տղան ղրկեց , մեր նեղուածեան մէջ , մեզ մխիթարիչ ըլլալու , բարեգործութիւն մը բնաւին կորսուած չ'է , եւ Աստուած իրեններուն համար եղածն տոկոսիւք կը հատուցանէ : Ուրեմն՝ յուսամք եւս քան զեւս Իւր գթութեան վրայ , եւ յայտնեմք առ Ինքն կրկին անգամ մեր խորին երախտագիտութիւնը :

Ձայս ըսելով՝ երկուքն ալ խոնարհութեամբ երկրպագեցին եւ շնորհակալութիւն յայտնեցին Աստուծոյ՝ Որ զիրենք այն օրն ամենազգալի կերպով մը խնամարկած էր :

Պատերազմ .

Թէպէտեւ՝ աշնան առաջին եղեամն ըսկսած էր զգալի լինել , սակայն պատերազմըն անդադար կը շարունակուէր , եւ Ելէրզէի գիւղացիք՝ որք մինչեւ այն ատեն պատերազմական բանակաց բնակութենէն ազատ մնացած էին , նոյն բաղդին վիճակեցան :

Օր մը՝ Թմբուկի աղմուկով Գաղղիական զօրաբանակի մը գալուստն իմացուեցաւ , որ գիւղէն կ'անցնէր , եւ որմէ դասակ մը զինուոր հոն մնալով տուները բաժնուեցան :

Յովհաննա խիստ անհանգիստ էր , եւ կը վախնար որ չ'ըլլայ Թէ՛ զինուորները Լուգովիկօսը նեղելու համար վնասեն , եւ կամ իւր ամուսինն՝ զայն իւր քովը ընդու-

նած լինելուն : Այլ ընդհակառակն՝ Լուգովիկոս շատ կ'ուրախանար իւր հայրենակիցները տեսնելով , եւ իւր կիրակնօրեայ բաճկոնակն կը հագնէր միշտ անոնց առաջնաւելի վայելուչ երեւնալու համար . բայց Յովհաննա իրեն իմացուց որ երբէք ինքզինքը չ'ճանչցնէ , եւ Թէ՛ բնաւին Գաղղիբէն լեզուաւ չ'խօսի , առանց առաջուց անոնց նպատակը հասկնալու :

Յանկարծ գեղադէմ զինուորական մը տունէն ներս մտաւ , զոր յարգանօք ընդունեցին :

Զինուորը՝ իւր զէնքերը մէկ կողմ դրնելով սեղանի նստաւ , եւ սկսաւ իւր ծրխածիքը լեցնել , եւ մինչդեռ Գօնրատ անոր շիշ մը գարեջուր կը հրամցնէր , Լուգովիկոս ալ ծխածիքն վառելու համար կրակ տուաւ : Լիզէդ սեղանն պատրաստելով երբոր նա ծխածիքն ծխեց , Յովհաննա ապուրը հրամցուց , Լուգովիկոս երկու խորոված աղաւնի , եւ Գօնրատ ալ աղձանը բերին :

Զինուորականը՝ գգուելով այս սիրուն տղայքն՝ ախորժանօք մը ճաշեց , եւ Լու-

գովիկոս՝ սենեկին մէկ անկիւնը քաշուած,
միշտ իւր հայրենակիցը կը դիտէր :

Ժամ մը վերջը ուրիշ զինւորական
մ'ալ իւր ընկերոջն այցելութեան եկաւ,
եւ երկուքն սկսան խօսակցել :

Լուդովիկոս՝ որ երկար ատենէ 'ի վեր
Գաղղիերէն խօսք մ'անգամ չ'էր լսած,
ինքզինքը չ'կրնալով բռնել, իւր տեղէն ե-
լաւ, եւ դէպ 'ի զինւորականներուն յառա-
ջանալով՝ ըսաւ. « Բարի լոյս, պարոնայք,
ի՞նչպէս էք : »

Զինւորականներն՝ ուշի ուշով զինքը
դիտելով՝ հարցուցին իրեն թէ՛ արդե՞օք
Գաղղիա ծնած էր, եւ թէ՛ ի՞նչ կերպով
այս գիւղն եկած :

Լուդովիկոս պատմեց իւր բոլոր ար-
կածներն, եւ իմացուց անոնց որ Լօրան
զինքն իւր քովը ընդունելով՝ իւր որդւոց
նման կը խնամէր :

Այն ատեն՝ երկու զինւորականներն ի-
րենց տեղէն ելան, թէ՛ Լօրանի եւ թէ՛ իւր
կնոջ ձեռքէն բռնելով՝ իրենց հայրենակցին
նոցա ըրած սոյն մարդասիրութեան համար,
երախտագիտութիւննին յայանեցին, եւ

խնդրեցին Լուդովիկոսէն՝ որ անոնց հաս-
կըցնէ Գերմաներէն այս մասին իրենց զգա-
ցած խորին երախտագիտութիւնը :

Հետեւեալ օրը՝ գիւղին մէջ գտնուող
բոլոր զինւորներն Լուդովիկոսին վրայ կը
խօսէին, եւ դասակին սպան իսկ զայս ի-
մանալով՝ Լուդովիկոսը ճաշի հրաւիրեց :

Տղան հագուելով՝ սպային այցելութեան
գնաց, եւ նորա սենեակն մտած ատեն, իւր
գլխարկն հանելով՝ շնորհալի կերպով մը զայն
բարեւեց, եւ ըսաւ թէ՛ պատիւ կը համա-
մարի իրեն Գաղղիական սպայի մը հետ ճա-
շելլն :

Անմիջապէս սեղանի նստան, եւ սպան
չատ դոճ եղաւ Լուդովիկոսին հետ տեսակ-
ցելով՝ որուն պարզ եւ զուարթ խօսակցու-
թիւնը զինքը շատ կ'զբօսոյնէր :

Մէկ քանի օր վերջը՝ զօրաց ջոկատը
գիւղէն մեկնեցաւ, եւ մերթ ընդ մարթ ան-
կէ ուրիշ զօրաց բանակներ եւս կանցնէին :
Այս վայրկեանէն՝ Լուդովիկոս սկսաւ յար-
գի անձ մ' ըլլալ գիւղին մէջ, եւ երբ՝ մէ-
կըզմէկու ըսածը չ'հասկնալնուն համար, զին-
ւորաց եւ գիւղացւոց մէջ վէճ մը ծագէր :

Ղուգովիկոս թարգմանութեան կը կոչուէր, որոյ մէկ քանի խօսքն կը բաւէին խաղազութիւնն անդ վերահաստատելու :

Բարի տղան՝ յաճախ մեծ կաղնւոյն տակ զինւորաց եւ գիւղացւոց մէջ կը գտնուէր, եւ մէկուն ըսածն միւսին բացատրելով՝ ամենէն ալ կը գովուէր : Այն ատեն գիւղացիք ճանչցան փոքր օտարականին իրենց ըրած ծառայութիւններն՝ զոր առաջ վանել կուզէին, եւ միշտ կը յիշէին թէ՛ առանց անոր, շատ սլիտի նեղուէին գաղղիական զինւորներէն :

Գատաւորն՝ ՚ի նշան երախտագիտու թեան այս ծառայութեանց, եւ թէ՛ Լօրան իւր քովարդէն գաղղիացի տղայ մը հիւրասիրած ըլլալուն համար, խոստացաւ գիւղին ժողովին մէջ սպագայլին զինքն աղատ պահել զինւորականաց իւր տանը մէջ բնակութեան, որ իրօք ալ գործադրուելով՝ սոյն պարկեշտ մարդուն ընտանիքն ըստ բաւականին մխիթարուեցաւ :

—

Վիրաւորք .

Սակայն՝ պատերազմական թատրը տակաւ առ տակաւ կը մօտենար, Գաղղիական զօրքերն էլէրգէի ամեն կողմն կը գըրաւէին, եւ Գերմանացիք միջոցներ կը խորհէին զանոնք վանելու : Արիւնու շտ պատերազմ մ'ալ տեղի ունենալով՝ մինչեւ երեկոյ տեւեց, եւ բոլոր գիւղացիք ա'լ բընաւին չ'էին համարձակեր իրենց տունէն դուրս ելնելու . Ղուգովիկոս՝ որ ամեն անգամ հրացանի հարուածոց ձայնը կը լսէր, կը տխրէր, եւ կ'զղար թէ՛ նոյն պահուն բազմաթիւ քաջերու կեանքն 'ի վտանգի էր : Վերջապէս, երբ իրիկունն վրայ հասնելով եւ պատերազմն ալ գաղրելով իւրաքանչիւր ոք հանդարտեցաւ, տեսնուեցաւ որ մերձակայ գիւղերու գեղջուկ մը

անտառէն կուգար, որ ըսաւ թէ՛ Վալտամպերկ երթալու միջոցին՝ զինւորներէ պաշարուած էր, մէկ քանի վայրկեան վերջը հրացանի գնտակներ իւր դլխուն վրայէն կը սուրային, եւ առ ահի՛ մացառի մը ետեւ պահուըտելով՝ միշտ ահ ու դողի մէջ, հոն մնացած էր մինչեւ պատերազմին վերջը:

Ի դարձին՝ ճանապարհին վրայ Գաղղիական վիրաւորեալ սպայի մը հանդիպած էր, բայց չ'էր համարձակած անոր օգնելու, վախնալով որ չ'ըլլայ թէ՛ զինւորներն զինքը բռնեն:

Լուգովիկոս՝ հազիւ թէ այս խօսքերը լսեց, գիւղացւոց աղաչեց որ իրեն հետ ընկերանան զայն փնտռելու համար, բայց որովհետեւ պատերազմն վերստին սկսած էր, ոչ ոք համարձակեցաւ նորա այս առաջարկութեան հաւանիլ, եւ քիչ մ'եւս սպասելով իւրաքանչիւր ոք կամաց կամաց իւր տունը դարձաւ, առանց խեղճ վիրաւորեալը մտածելու:

Լուգովիկոս՝ առանձինն մնալով, մըտադիր ականջ կը դնէր, եւ հրացանաց փայլատակումն ալ դադրելով տղան ու

թռչակի աղեկէզ աղաղակներ կը լսէր: Առանց վայրկեան մը տարտամելու՝ շուտ մը դաշտն իջաւ, եւ սկսաւ պատերազմն տեղի ունեցած կողմերը երթալ, եւ վերջապէս ուռենիի մը տակ ուսէն վիրաւորեալ, եւ մեռեալի նման տոգոյն քնացած սպայ մը տեսաւ:

Այն պահուն՝ խեղճ զինւորը ուսէն առատութեամբ վազած արիւնը դադրեցնելու համար, թաշկինակոյն զայն պատած էր, եւ իւր քովը դտնուած հրացանին կըրթընած. թէպէտեւ շատ ճիգ թափած էր գիւղը գալու, բայց աւա՛ղ, որ խեղճը չ'էր կարողացած, եւ յուսահատ՝ ստիպուած էր ուռենւոյն տակ մնալ:

Սպային վերքը Լուգովիկոսին սաստիկ ցաւ պատճառեց, իւր բարակուկ թաշկինակն անբաւական էր արիւնը դադրեցնելու, սաստիկ կը նեղուէր ծարաւէն, զով ղեփիւռ մը իւր վրայէն կը սուրար, եւ Լուգովիկոսն զինքը բարեւած, եւ իրեն օգնել խօստացած միջոցին՝ բոլոր օգնութիւններէ զուրկ, իւր թշուառ բաղդին առջեւ խոնարհած, մահուան կ'սպասէր:

Երիտասարդ սպան սոյն կերպ այցե-
լուծենէ մը բողոքովին շուարած , իրեն այն-
պէս կը թուէր թէ՛ երկնային հրեշտակի մը
ձայնը կ'առնէր , եւ գթօտ տղուն իւր պէտ-
քերը բացատրեց : Լուղովիկոս ըսաւ թէ՛
քիչ մը պէտք է համբերէ , եւ խոստացաւ
խսկոյն վերադառնալ :

Նա ջաղացքն փուծապէս մերձակայ եր-
թալով աղաչեց ջաղացպանին՝ որ գթալով
վիրաւորեալ խեղճ սպային վրայ , իւր սու-
նը փոխադրէ , եւ զայն 'ի մահուանէ ազատէ :

Ջաղացպանը խոժոռ դէմքով մը պա-
տասխանեց թէ՛ այսպիսի գործ մը իւր ան-
ձը կարի յոյժ վտանգի կ'ենթարկէ , եւ կա-
րելի է որ այս իրեն սուղի ալ նստիւ , եւ
թէ՛ բնաւին չ'համարձակիր իւր ընտանեաց
կեանքը վտանգի մատնել :

Բայց Լուղովիկոս՝ անոր ոտքն իյնալով
ջանաց զայն ողորդել , եւ ըսաւ , « Յիշեցէ՛ք
Սամարացիին առակը , եւ մի՛ այսպէս երե-
սի վրայ թողուք ձեր մերձաւորն , ձեր եղ-
բայրն , թշնամին անգամ մարդ է : »

Ջաղացպանն՝ այս խօսքերէն զգածեալ՝
իւր ծառաներէն մէկուն հրամայեց որ

պատգարալ մը գտնելով անոր հետ ընկե-
րանայ , եւ Լուղովիկոս ալ ամանով մը ջուր
առնելով երկու մարդոց հետ մեկնեցաւ :

Քիչ ատենէն՝ տղան վերադառնալով՝
ջուրն սպային տուաւ որ խմէ . « Ա՛հ ,
ինչպէս որ դուն զլիս կը խնամես , բարի
տղա՛յ , ըսաւ վիրաւորը , Աստուած անվարձ
չ'պիտի թողու քու այս մարդաբիրական գոր-
ծըդ : »

Ջաղացպանն ու իւր ծառան վիրաւորը
պատգարակը դնելով Լուղովիկոս անյայտ
եղաւ , եւ մինչդեռ նա ջաղացքն փոխա-
դրուած , եւ ջաղացպանին կնոջ պատրաս-
տած անկողնոյն մէջ քնացած էր , Լուղո-
վիկոս զիւղին վիրաբուժին հետ հասաւ :

Վիրաբուժը վերքը քննելով՝ ծանր զը-
տաւ , բայց բժշկութեանը յոյս յայտնեց , եւ
տղան այս խօսքերն Գաղղիերէն սպային
հասկցնելով՝ խեղճ վիրաւորը բաւական մը-
խիթարուեցաւ , եւ ջաղացպանին կնոջ բե-
րած ապուրն ուտելով՝ քիչ մը վերջը քնացաւ :

Լուղովիկոս՝ յանչափս ուրախ իւր սոյն
բարեգործութեան վրայ , տուն վերա-
դառնալով , ամեն բան պատմեց Լօրսնին՝

որ օրհնելով զինքը խնդուեցեամբ գրկեց :
 Հետեւեալ օրը՝ Լուգովիկոս կանուխէն
 սպային քով գնաց՝ անոր վիճակն իմանալու,
 եւ հոն սպասեց մինչեւ որ վիրաբուժն եւ
 կաւ : Վիրաբուժը վէրքը քննելով բաւական
 գոհացուցիչ գտաւ , բայց որովհետեւ պատ-
 րոյդի պէտք կար , Լուգովիկոս շուտով տուն
 դարձաւ , եւ Յովհաննայէն պատրոյգ ուղեց ,
 որոյ ինչ ըլլալն երբեք նա չ'էր գիտեր :

Տղան՝ հին կտաւ մ'առնելով՝ մանր
 մանր պատեց պատրոյգ շինելու համար ,
 որոյ օգնեցին նաեւ Յովհաննա եւ որդիքն .
 երբ ըստ բաւականին եղաւ , Լուգովիկոս
 վազեց զայն վիրաբուժին տալու , եւ սպայ-
 ին ալ սպիտակ թաշկինակ մը տալով ըսաւ ,
 « ձերինն արիւնթաթախ եղած լինելով ,
 մինչեւ որ չ'ըլուացուի , չ'էք կրնար գործածել :

Սպան խանդաղատանօք կը դիտէր այս
 փոքրիկ տղուն խնամքն ու հոգածութիւնը՝
 որ բնաւին չ'էր պակտեր իւր քովէն , եւ միշտ
 կը տեսակցեր : Լուգովիկոս պատմեց իւր
 մօրը ու հօրը պատմութիւնը , եւ արտաս-
 ուալի աչօք իմացուց անոր , որ իւր անհո-
 գութեամբն առաքինի մօրմէն բաժնուած

էր , եւ « Ա՛հ , յարեց նա , ո՞րչափ արդ-
 եօք իրեն ցաւ պատճառեցի , իւր յիշատա-
 կը խիղճս կը տանջէ , եւ գէթ՝ եթէ ուր
 ըլլալը գիտնայի , իրեն կը նախակազրէի : »
 Վիրաւորն ալ՝ որ դեռ երիտասարդ էր ,
 յիշեց իւր բաժնուած պահուն մօրը թա-
 փած արտասուքը :

Նա բաւական հարուստ ընտանեաց մը
 դաւակ էր , եւ կատարելապէս դաստիարակ-
 ուած ու կրթուած լինելուն՝ քիչ միջոցի
 մէջ սպայութեան աստիճանն ընդունած էր :

« Սիրելի Լուգովիկո՛ս , ըսաւ , այս
 դիպուած մ'է որ մենք օտար երկրի մը
 մէջ մէկզմէկու հանդիպեցանք : Դուն զիս
 մահուանէ ազատեցիր , կ'ուզէի զքեզ վար-
 ձատրել , բայց ժամացոյցս ու ստակներս
 գողցան , եւ բան մ'ալ չ'ունիմ . սակայն
 կը յուսամ որ օր մը պատեհութիւն պիտի
 ունենամ եւ վարձատրեմ զքեզ , ինձ ը-
 րած ծառայութեանցդ փոխարէն : Աս-
 տուած՝ Որ զքեզ զրկեց զիս մահուանէ ա-
 զատելու , անշուշտ քեզ ու քու ծնողացդ
 օգտակար ըլլալու համար ինձ պատեհ ա-
 ռիթ մը պիտի չ'տրհէ : » :

Սպային տարուած լաւ խնամքներն՝ որոյ անուէն էր Լէպրիւն, յաջողութեամբ պսակուեցան, եւ իւր վէրքը լաւ մը բը-
ժըշկուեցաւ :

Իւր պարսպոյ ժամերուն մէջ չ'նե-
ղանալու համար՝ Լուգովիկոս իրեն ըն-
թերցանութեան բազմաթիւ Գաղղիերէն
գրքեր տուաւ, զորս բարի ժողովրդա-
պետն իրեն փոխ տուած էր, եւ սպան՝
դայնս կարդալով, խոստովանեցաւ որ ա-
նոնք իրեն բաւական օգտած էին թէ՛ իւր
սիրտը կըթելով, թէ՛ իրեն Աստուած ու
կրօնը ճանչցնելով, եւ թէ՛ իրեն շատ մը
բարի խորհուրդներ տալով՝ որոց վրայ պա-
տերազմական խառնակութեանց մէջ երբէք
խորհրդածած չ'էր :

Սակայն գաղղիական զօրքերն՝ յաջողու-
թեամբ յառաջանալով՝ երկրին ամեն կողմն
տարածուեցան, եւ Էլէրդէն բազմաթիւ
սպայք ու զինուորք անցան : Անոնք շատ
ուրախացան կրկին տեսնելով իրենց սիրելի
Լէպրիւնն, զոր կը կարծէին թէ մեռած էր,
եւ շատ յարգեցին Լուգովիկոսն՝ որ Աս-
տուծմէ վերջն, իրենց ընկերոջ կազդուր-

ման հոգ տարած էր . որովհետեւ Լէպրիւն
կրնար այն ատեն կառքով ճանապարհոր-
դել, նոքա զինքն իրենց հետ տարին :

Սպան՝ մեկնելէն առաջ, իւր գորո-
վալի հրաժեշտն տուաւ փոքրիկ տղուն,
եւ տեսնելով որ կուլար, « Մի՛ լար, փոք-
րիկ բարեկամս, ըսաւ, կրկին պիտի տես-
նուինք : »

Գանի մ'օր յետոյ, հարիւրապետ մը
իւր զինուորական ջոկատովը գալով, Էլէր-
դէ բանակեցաւ, եւ թէ՛ բաւական ժամա-
նակ հոն անցուց : Նա՝ իւր մեկնելէն ա-
ռաջ՝ բոլոր գիւղացիները մեծ կաղնւոյն
տակ հաւաքել տուաւ, եւ ինքն ալ Ալ-
զաս քաղաքը ծնած լինելուն աղէկ Գեր-
մաներէն կը խօսէր, եւ 'ի մէջ այլոց ըսաւ,

« Փոքրիկ Լուգովիկոսն՝ զոր դուք հիւ-
րասիրած էիք, մեր վիրաւորեալ սպաներէն
մէկունն նշանաւոր ծառայութիւն մ'ըրաւ, եւ
այս ծառայութեան համար է որ մեք զձեզ
խնայեցինք աստ բանակելնէս 'ի վեր, վասն
զի, ինչպէս գիտէք, զձեզ մեծաքանակ
ծախքերէ խնայելով՝ քիչով բաւականա-
ցանք : Գիտէք ալ որ դեռ մեծագումար

դրամական հարկ մը վճարել կը պարտիք .
բայց յանուն մեր բանակին հրամանատարին՝
որ Լուգովիկոսի արարքներն իմացած էր ,
լնդութեամբ կը ծանուցանեմ ձեզ, որ դուք
այդ հարկին վճարումէն ազատ էք ալ եւս ,
եւ ես հոս ձեզ իրմէն ստորագրեալ գրու-
թիւն մը կը ներկայեմ , որով երբէք յապա-
գային ձեզմէ այսպիսի հարկ մը չ'պիտի պա-
հանջուի : Գուք այս ամենը փոքրիկ Լուգո-
վիկոսին պարտական էք : »

Գիւղացիներն՝ որք ահ ու դողով մեծ
կաղնւոյն տակ խմբուած էին, այս ծանու-
ցումն լսելով՝ շատ ուրախացան : Այն ա-
տեն հարիւրապետը ձեռքն երկնցնելով թէ՛
դատաւորին , թէ՛ Լօրանին եւ թէ՛ Չա-
ղացականին իւր շնորհակալիքն յայտնեց , եւ
փոքրիկ Լուգովիկոսն համբուրելով հրաման
ըրաւ որ թմբուկը զարնուի : Քիչ մը վերջը
գաղղիական զինուորները մեկնեցան , եւ ի-
րենց սոյն մեծանձնութիւնը բոլոր գիւղա-
ցիներն ապշեցուց :

« Ես ձեզի չ'ըսի՞ , գոչեց անոնցմէ մին,
որ այս տղան մեր մէջ պահելու ենք : »

« Այո՛ , ստոյգ է որ Լուգովիկոս մեր

գիւղին օրհնութեանը պատճառ եղաւ , պա-
տասխանեց ուրիշ մը : »

Ընդդիմադիրները՝ մանաւանդ նախան-
ձոտ Գարլն ամօթահար մեկնեցան , եւ դա-
տաւորը խօսք առնելով ըսաւ ,

« Մենք աղէկ ըրինք յարգելի երեցին
խրատին հետեւելով , վասն զի նա ա-
ռաջուց ըսաւ որ այս տղան մեզ պատիւ
պիտի բերէ , եւ ինչպէս որ ալ եղաւ : »

— Այո՛ , այո՛ , գոչեց ուրիշ մը , ես
միշտ գիտէի Աւետարանին սա խօսքերուն
ճշմարտութիւնը թէ՛ Երանի՛ ողորմածա-
սիրաց , զի նոքա ողորմութիւն գտցեն :

Ամբաստանութիւն.

Այս միջոցներուն՝ երկու բանակներն զինադադար կնքելով՝ տեղական ժողովուրդն սակաւ ինչ մտիթարուեցաւ, եւ կը յուսացուէր որ քիչ ատենէն ալ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուէր: Սակայն Լօրան եւ Յովհաննա վերստին զժբադդութեան մը մատնուեցան, սն ամբաստանութեամբ թէ՛ Լօրան՝ գիւղին ամենահարուստ ազարակապետ՝ Մարք անուն անձէն, մեծաքանակ գումար մը գողցած է, եւ ահա ինչպէս,

« Լօրան լաւ հմտութիւն ունենալով ծառերը պատուաստելու մասին, յիշեալ ագարակապետը կը խնդրէ իրմէ որ իւր պարտիզին մէկ քանի ծառերը պատուաստէ՝ որ փլվիլած պատով մը շրջապատուած էր:

« Լօրան՝ ծառերը պատուաստելէն վերջն՝ ուրիշ յարմար տեղ մը չ'գտնուելուն, կըտրուած ճիւղերն սոյն փլատակ պատին տակ մէկ կողմ մը կը դնէ, ուր Մարք՝ աղիւսի մը տակ նորատիպ երեսուն ոսկի պահած է եղեր, իբր ամենապահով տեղ մը՝ թշնամի զօրաց զիւղն աւարի տուած ատեն:

« Զինադադարէն վերջն՝ երբ կը յայտնուի թէ՛ ալ եւս խաղաղութիւնը վերահաստատուած է, Մարք կ'երթայ իւր ստակն անկէ վերցնելու, բայց չ'գտնալով՝ Լօրանի վրայ կը կասկածի, որովհետեւ տեղեակ է եղեր թէ՛ Լօրան ստակի պէտք ունէր ազարակին վարձքը վճարելու համար, եւ թէ՛ քանի մ'անգամ ալ իրմէ փոխ ստակ ուղած էր ծառերը պատուաստած միջոցին:

« Մարք դադանապէս տեղեկանալով ալ ազարակաբաշխին ծառայէն թէ՛ Լօրան իւր ազարակին վարձուց մնացորդն ոսկեզրամով վճարած է, իսկոյն ազարակաբաշխին կ'երթայ եւ անոր կ'իմացնէ այս իրողութիւնը:»

Ազարակաբաշխն՝ զարմացմամբ Լօրանի տուած ոսկիները փնտռելով, եւ զանոնք ա-

աանց անոր ցուցնելու , կը հարցնէ թէ՞ ո՞ր թուականին տպուած են , ի՞նչ նշան եւ գոյն ունին :

Մարք ամենն բացատրելով՝ կը տեսնուի թէ՛ այն ոսկիներն իւր բոլոր պատմածին համեմատ են , եւ ինք թէ եւ կ'պահանջէ այն ստակին իրեն յանձնուելը , բայց ագարակաբաշխը իրեն զիտել կ'ուտայ թէ՛ իւր այս պահանջըն արդարութեան առջեւ ներելի չ'է , եւ պէտք է անգամ մ'ալ Լօրանը լսել :

Լօրան եւ Յովհաննա սոյն դրամական խնդրոյն համար հարցափորձի կոչուեցան , եւ առանց վարանման յայտնեցին թէ՛ սոյն ստակն փոքրիկ Լուդովիկոսին զգեստուց հոճակներուն մէջ կարուած էր , եւ հետեւապէս գողանի չ'էր : Յովհաննա տետրակ մ'ալ ցուցուց , յորում նշանակուած էր՝ այն ստակին գտնուելէն 'ի վեր , Լուդովիկոսի համար եղած ծախքերն . բայց այս զինքը չ'արդարացնելով հանդերձ , ընդհակառակն՝ կասկած զարթոյց թէ՛ սոյն տետրակը դիտամամբ շինուած էր , իրենց գողութիւնը յայտնուած միջոցին՝ ամենուն ցոյց տալու համար :

Թէպէտեւ Լուդովիկոս ալ հարցափորձի կոչուեցաւ , բայց նա բոլորովին անտեղեակ էր այս իրողութենէն :

Ագարակաբաշխն՝ իւր խիստ բնաւորութեամբն հանդերձ , արդարութեան ալ պաշտպան անձ մ'էր , որովհետեւ այս գործին մէջ թէ եւ Լօրանի յանցաւորութեան նկատմամբ բան մը չ'գտնելով հանդերձ՝ չ'արձակեց զայն , բայց չ'դատաւարտեց ալ , եւ իմացուց Մարքին որ պէտք է սպասէ՝ մինչեւ այս իրողութիւնն իւր տիրոջը՝ Վալտամպէրկի կոմսին , իմացնելով հրահանգ ընդունի , եւ յաւելցուց թէ՛ ապագան ամեն բան երեւան պիտի հանէ :

Այս դէպքը մեծ խորտում մը պատճառեց Էլէրդէի մէջ , եւ ամեն տեղ ասոր վերայ կը խօսուէր : Թէպէտեւ բոլոր ուզղախոհ անձինք չ'էին հաւատար այս զրպարտութեան , բայց այս պարկեշտ եւ առաքինի ընտանիքն ալ խուժանին ամբաստանութիւններէն չ'էր ազատեր , եւ թէ՛ յաճախ բարի Լօրանի զակներն կ'ուզային արտասուալից աչօք իմացնել իրենց ծնողաց թէ՛ զիրենք փոքրիկ գողեր կ'անուանեն :

Որովհետեւ Լօրան եւ իր կինը բնիկ է-
 լէրդէցի չ'էին , շատ մը գիւղացիք գէշ ա-
 չօք կը նայէին այս օտարականներուն վը-
 րայ՝ գիւղին ամենագեղեցիկ ագարակը մշա-
 կենուն համար , զոր կ'ուզէին որ իրենք
 մշակեն . մանաւանդ չար Գարլը՝ Մարքին
 հետ միասին , այս առիթէն օգուտ քա-
 ղելով սկսաւ գինետուններուն մէջ եւ այ-
 լուր բացարձակապէս թէ Լօրանն եւ թէ
 Յովաննան գող անուանել , ու Մարքն ալ՝
 Գարլին ըսածները հաստատելով ագարակա-
 բաշխն անիրաւ անձ մը կոչել , իրեն յատուկ
 կարծած դրամն չ'տալուն համար :

Շատ մը գեղջկուհիք՝ որք մինչեւ այն
 ատեն Յովաննայի բարեկամ էին , անոնք
 ալ սկսան այս բարի կնոջ հետ խստու-
 թեամբ վարուիլ , եւ Յովաննա՝ թէ եւ
 անկիրթ գիւղի մը մէջ ծնած էր , բայց լաւ
 կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն մ'ա-
 ռած ըլլալուն , յաճախ անոնց մնապաշտա-
 կան սովորութեանց վրայ կը ծիծաղէր :

Լօրան՝ այս ամենուն արդարութեամբ
 կարգադրութիւնը Նախախնամութեան թող-
 լով , կը մխիթարուէր , եւ երբ իւր կինն

կարտասուէր՝ կ'ըսէր , « սիրելի Յովաննա ,
 ինչո՞ւ կուլաս այսպէս , Աստուած գիտէ
 մեր անմեղութիւնը , քիչ մ'ալ համբերէ ,
 եւ այս փոթորիկն՝ որ մեր գլխուն վրայ է ,
 քիչ ժամանակէն պիտի ցրուի :

« Կը տեսնես որ արեգակը միշտ տիե-
 ղերքը չ'ըլուսաւորէր , երբեմն ամպերը իւր
 ճառագայթները կ'արգելուն , բայց արշա-
 լոյսը կը բացուի , ու հանդարտութիւնը կը
 տիրէ : Նոյնպէս է եւս մեր գլխուն եկածն ,
 զմեզ կը զրպարտեն , մեր սլատիւն կարա-
 տաւորեն , բայց ճամարտութիւնը վաղ կամ
 անազան պիտի յաղթահարէ , յոյս դի՛ր Տի-
 րօջը զթութեան վրայ , եւ Նա ամենուն
 իրենց գործոց համեմատ կը հատուցանէ : »

Վերադարձ.

Աշնան եղանակին մէջ՝ գեղեցիկ կիրա-
կի առաւօտ մը Լօրան եւ Յովհաննա տը-
ղայոց հետ խմբովին եկեղեցի դացին: Ման-
կամարդ տղայքը շատ ուրախ կը թուէին ,
բայց Յովհաննա կարի տխուր , մանաւանդ
խուժք մը գիւղացւոց քովէն անցած ատեն՝
որք մինչ իսկ չ'ուզեցին զինքը բարեւել :
Նա ամենայն ջերմեռանդութեամբ աղօ-
թեց մինչեւ Ս. Պատարագին վերջը , եւ
որով դոյզն ինչ մխիթարուեցաւ իւր վըշ-
տաց մէջ :

Եկեղեցւոյ աւարտումէն յետոյ , երբ
տուն կը վերադառնային , Յովհաննա տեսաւ
որ քառաձի լծեալ գեղեցիկ կառք մը իւր
տանը առջեւ կեցած էր :

« Օրհնեա՛լ է Աստուած , սա մեր տիրոջ
Վալտամպերկի կոմսին , կառքն է , կ'ըսէին
գիւղացիք , եւ ահաւասիկ մեր իշխաններն .
բայց անոնք ի՞նչ գործ ունին արդեօք Լօ-
րանի հետ : »

Յիրաւի՝ Վալտամպերկի կոմսուհին ու-
րիշ տիկնոջ մը հետ կ'սպասէր տանը դրա-
նը առաջն , որոյ արտաքին երեւոյթը կը
յայտնէր թէ՛ նա երեւելի գերդաստանէ
մ'էր , եւ որ անծանօթ գիւղացւոց :

Յանկարծ՝ Լուդովիկոս լալագին « Մայ-
րիկ , մայրիկ » աղաղակելով զինքն սոյն ան-
ծանօթ տիկնոջ գիրկը նետեց , եւ գորովա-
գութ մայրն արտասուախառն խնդութեամբ
մը համբուրեց իւր որդին :

« Ո՞վ կը հաւատար , կ'ըսէին գիւղացիք՝
որք հետաքրքրութեամբ հոն կը խոնէին ,
թէ՛ այնչափ խեղճ տղայ մը այս աստիճան
հարուստ մայր մ'ունենայ : »

Յետոյ՝ երկու տիկնայք տունէն ներս
մտնելով՝ Լուդովիկոս ալ իւր մօրմէն չը-
բաժնուեցաւ :

« Որչա՛փ մեծցեր , եւ որչափ՝ գեղեց-
կացեր ես , ըսաւ տիկին Տիւվալ , իւր որդ-

ւոյն թէ՛ աննդեան եւ թէ՛ առողջութեան գործածութիւններն աչքէ անցնելով, որ հագած էր՝ իւր առաջուան հագածին նման՝ սպիտակ շապիկ մը, գեղեցիկ անդրավարտիկ մը, եւ իւր մազերն սանտրուած եւ հիւսուած էին :

Տիկինը շատ հարցումներ ըրաւ իւր որդւոյն՝ որ շատ գովեստիւք խօսեցաւ թէ՛ Լօրանի բարի ընտանեացը, եւ թէ՛ յարգելի երեցին վրայ, որ իւր դաստիարակութեանը հոգ տարած էր :

Իւր մայրն պատմեց անոր՝ իւր կորսուեամբն զգացած անբացատրելի վիշտն, եւ անկէ ՚ի վեր իրեն պատահած բոլոր դէպքերն, եւ յաւելցուց թէ՛ թէեւ իւր հօր ուր գտնուիլը դեռ չ'էր յայտնուած, բայց քիչ ատենէն այդ մխիթարութիւնն եւս ունենալու յոյս ունէր :

Լօրան եւ Յովհաննա այս բոլոր խօսքերէն բան մը չ'հասկցան, որովհետեւ թէ՛ Լուդովիկոս եւ թէ՛ իւր մայրը միմիայն Գաղղիերէն լեզուաւ կը խօսակցէին :

Վալտամպերկի կոմսուհին առ Լօրան եւ առ Յովհաննա ուղղելով իւր խօսքերն,

հասկցուց անոնց իրենց հիւրընկալած տղուն ով ըլլալն, եւ թէ՛ նորա մօրը անուան կեղծութիւնն, զոր կը կրէր օտար երկրի մէջ իւր ճանապարհորդութեան զիւրութեան համար, եւ յարեց թէ՛ անոնք Գաղղիոյ առաջին կարդի ընտանեաց մէկէն սերած էին, եւ թէ՛ Րէն գետէն անդին շատ կայուածներ ունէին :

Լօրան եւ իւր կիներն զարմացմամբ ըսկասն մէկդմէկ զիտել, եւ ՚ի վերջէ՛ կոմսուհին սկսաւ այս նշանաւոր օտարուհւոյն վերադարձի պատմութիւնն ու ըսաւ,

« Այս տիկինն ապաստանած էր Պօհեմիոյ մայրաքաղաք՝ Բրակիոյ մէջ, ուր ես եւ այրս մնացինք : Օր մը՝ տեղ մը ՚ի միասին գտնուեցանք, երբ կոմսն մեր ագասարակաբաշխէն շատ մը նամակներ ընդունեցաւ, որ՝ ՚ի մէջ այլոց տեղեկութիւն կուտար թէ՛ Ելերզէի մէջ մեծ վէճ մը տեղի ունեցած է մեր ազարակաց միայն վարձակալ Լօրանի, եւ Մարք անուն անձի մը մէջ բաւական դումարի մը համար, զոր առաջինը կ'ըսէ եղբր թէ՛ իւր տունը հիւրընկալած փոքր գաղղիացի տղու մը Ծրաքին կո-

ճակներուն մէջէն գտած էր մինչդեռ երկ-
րորդը կ'առարկէ եղեր թէ՛ իւր պարտեղին
պատին տակ պահած ըլլալով, յիշեալ վար-
ձակալը գողցած էր զայն, ուստի՝ ագարա-
կաբաշխը չ'կրնալով եւ ոչ մէկուն իրաւ-
ունք տալ, սոյն խնդիրը անորոշ թողած էր:

«Այս ծիծաղով մը հարցուց թէ՛ հոն
գտնուող գաղղիացի կանանց մէջ կա՞ր մէ-
կը՝ որ իւր որդին կորուսած ըլլար, եւ նո-
րա զգեստուց կոճակներուն մէջ ստակ կա-
րած :

«Լուղովիկոսի մայրը զայս լսելով այ-
լագունեցաւ, եւ յայտնեց թէ՛ նա իւր որ-
դին էր, եւ թէ՛ ճանապարհին ըլլալիք խու-
զարկութենէն իւր ստակին մէկ մասն ա-
պահովելու համար, զգուշութեամբ այս-
պէս ըրած էր. նա մանրամասնաբար նկա-
րագրեց Վալտամպէրկի գիւղաքաղաքն ու
պանդոկն՝ ուր կորուսած էր իւր որդին,
եւ որով ա՛լ յայտնուեցաւ թէ՛ ինքն էր
յիշեալ տղուն մայրը :

«Քիչ մը ժամանակ վերջը՝ կոմսն եւ ես
պատրաստուեցանք մէկնիլ անկէ ձեզ գա-
լու համար, եւ իրեն ալ առաջարկեցինք որ

մեզ ընկերանայ, որ անպատում խնդու-
թեամբ մ'ընդունեց մեր այս հրաւերը, եւ
այսպէս այն ստակն՝ որ ձեզ այնչափ վիշտ
պատճառեց, Տիրոջն ողորմութեամբը՝ միջ-
նորդ մ'եղաւ տարաբաղդ մօր մը որդւոյն
գտման : »

— Ա՛հ, գուցեց Յովհաննա, այս բա-
րի տիկնոջ վերադարձէն զգացած ուրա-
խութիւնս բոլոր կրած վիշտերս մոռցուցին
ինձ. այժմ ճանչցայ թէ՛ բոլոր ձախողու-
թիւնները բարորոթեան միջոց մ'են անոնց
համար՝ որք զայնս համբերութեամբ տա-
նելով վերջը կ'սպասեն :

Տեսակցութիւննին բաւական տեւեց,
եւ վերջապէս Վալտամպէրկի կոմսուհին ի-
մացուց թէ՛ ա՛լ մեկնելու ժամանակը հա-
սած է :

Այն ատեն՝ Լուղովիկոսի մայրը՝ թէ
Լօրանի եւ թէ Յովհաննայի մօտենալով
իւր խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց
խանդաղատանօք, նոցա իւր որդւոյն տա-
րած խնամոցը համար, եւ Յովհաննա՝ թէ եւ
ուզեց յանձնել ստակին քնացորդն, ինչպէս
նաեւ՝ սոյն ստակին մէկ մասովը, իւր որդւոյն

համար եղած ծախուց տետրակն , բայց եւրախտագէտ տիկինը վեհանձնութեամբ մ'ըսաւ , « Վերուցէք այս մտտի բաներն , եւ ալ եւս անոնց վրայ մի' խօսիք , պիտի մտածենք ինչ որ պէտք է ընել զձեզ արժանաւորապէս վարձատրելու համար : »

Յովհաննա՝ իսկոյն Լուգովիկոսի հանդերձները բերելով՝ երկու ծրար ըրաւ , եւ փոքր տղան տեսնելով որ ալ եւս այս բարի անձերէն բաժնուելու վայրկեանը հասած է սկսաւ լալ , եւ իւրաքանչիւրին առանձին առանձին իւր արտառուչ հրաժեշտը տալով , դժուարաւ բաժնուեցաւ անոնցմէ :

Լօրան , Յովհաննա եւ բոլոր տղայքը կուլային , եւ Լուգովիկոսի մայրը նոյնպէս իւր արտասուքն սրբելով՝ ըսաւ , « Կ'գուշակեմ այժմ թէ՛ որչափ կ'սիրէք եղեր իմ որդիս » , եւ Վալտամպէրկի կոմսուհին ալ տղաքները մխիթարելով՝ ըսաւ , « Մի' լաք այդչափ գաւակնե՛րս , կրկին Լուգովիկոսը պիտի տեսնէք , որ իւր մօրը հետ մեր ապարանքը պիտի մնայ , եւ երբեմն պիտի գայ հոս ձեզի հետ խաղալու : »

Յետոյ՝ երկու տիկնայք եւ Լուգովիկոս

երիցատունը գացին յարգելի Երեցին այցելութիւն մ'ընելու , եւ Լուգովիկոսի կրթութեան տարած խնամոցը համար անոր ալ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու , եւ ապա՝ կառքը մտնելով Վալտամպէրկ մեկնեցան :

Վարձատրութիւն ու պատիժ .

Լուղովիկոս եւ իւր մայրը բաւական ժամանակ Վալտամպէրկի ապարանքը մնացին , եւ վերջապէս խաղաղութիւնը վերահաստատուելով Լուղովիկոսի մայրն իւր ամուսինը գտնելու միտքարութիւնն ունեցաւ : Անկարելի էր պատմել այս աղնուական ընտանեաց զգացած ուրախութիւնն՝ Նախախնամութեան շնորհիւն՝ այնքան նեղութենէ յետոյ , մէկզմէկ գտնելով :

Լուղովիկոսին հօր գալստեան հետեւեալ օրը՝ անոնք սկսան խորհիլ թէ՛ իբր վարձատրութիւն ինչ կրնային ընել բարի Լօրանի , եւ Լուղովիկոսի հայրը յայտնեց թէ՛ Գաղղիոյ մէջ ունեցած բոլոր ինչքերնին յարքունիս գրաւուած էր , բայց Անգղիոյ մէջ ունեցած գրամագլխովն , եւ իւր կնոջ քով գտնուած

գոհարեղինաց գումարովը կարող էին անկախ եւ երջանիկ կեանք մ' անցնելու :

Այն ատեն Լուղովիկոսի մայրն իւր արկղիկը բանալով գեղեցիկ հակինթ մը հանեց եւ ըսաւ , « կարծեմ մեծ բան մ'ըրած չ'պիտի ըլլանք՝ եթէ զայս ծախելով , Լօրանի մշակած ագարակը գնեմք , եւ իրեն նուիրեմք : »

Իւր այրն ալ այս առաջարկութեան հաճութիւն տալով ըսաւ , « Այո՛ , զոհեմք այս գոհարն այդ ագարակին գնմանը , վասն զի Լօրան մեղ այնպիսի գոհար մը պահպանած է , մեր միակ որդին , առանց որոյ ալ եւս աշխարհի մէջ երջանկութիւն չ'պիտի ունենայինք :

Վալտամպէրկի կոմսուհին զայս իմանալով մեծ փափաք յայտնեց այդ չքեղ հակինթը գնելու , բայց նորա զինն ագարակի գնոյն չ'հաւասարելուն՝ Լուղովիկոսի մայրն զոյգ մ' ալ ականջի օղ յաւելցուց անոր վերայ , եւ այս կերպով ամեն բան կարգարուեցաւ , ու պայմանագիրը կնքուելով ագարակը Լօրանի եւ իւր որդւոց թողուեցաւ :

Վալտամպերկի կոմսն յայտնեց թէ՛ Լօրանն եւ իւր կինը պիտի կոչէ անոնց այս իրողութիւնն իմացնելու, բայց Լուդովիկոսի մայրն ըսաւ թէ՛ ուղղակի մենք երթանք Էլէրդէ, եւ Լուդովիկոս պիտի զընուարձանայ զինքն սնուցանող հօրը յանձնելով նոյն պայմանագիրը:

— Ուրեմն, պատասխանեց կոմսն, թէ՛ ես, եւ թէ՛ կինս ձեզ կ'ընկերանամք այս բարի անձանց ուրախութեան մենք ալ ներկայ գտնուելու համար, ու կառքը պատրաստուելով մեկնեցան:

Ժամ մը վերջն՝ Էլէրդէ հասան, եւ առաջին անգամ Լուդովիկոս կառքէն վար իջնելով, Լօրանի ձեռքէն բռնեց, եւ Վալտամպերկի իշխանին մեծ կնքովը վաւերացուած պայմանագիրն անոր յանձնեց, որ կարգալով զայն, արտասուօք եւ երախտագիտութեամբ աչքերն լի, գօչեց, « Ո՞վ Աստուած իմ, Քու հախախնամութիւնդ անհասանելի է, եւ ալ եւս մեր ապագան ապահովեալ է. ո՞վ կինս եւ զաւակունքըս, միայնք ինձ մեր բարերարներուն արտագին շնորհակալութիւննիս յայտնելու»:

Ձայս ըսելով՝ ամենքն մէկէն Լուդովիկոսի հօր ոտքն ինկան:

« Ոտքի ելէք, ըսաւ անոնց սոյն վեհանձն մարդը, բազմամարդ ընտանիք մ'ուսնենալով հանդերձ, ձեր լքեալ տղու մ'ըրածը կ'արժէ որ ձեր ապագան ապահովէ: Ձեր սոյն առաքինի եւ բարեպաշտ գործը մեծ գոփեստից արժանի է, մանաւանդ այնպիսի աղետաբեր պատերազմի մը ատեն՝ որու տեւողութիւնն ալ անյայտ է, եւ գուք՝ որ չ'լք թեթեւած իմ որդիս ապահպանելու, կարելի՞ որ այսպիսի բարեգործութիւն մը անվարձ թողում: »

Լօրան՝ որ ապշած կեցած էր, յարգանք իւր բարերարին ձեռքը համբուրեց, եւ Յովհաննա ալ տղայոց հետ գեղեցիկ սեղան մը պատրաստեց, որոյ՝ առաջուան նման, Լուդովիկոս ալ օգնեց՝ իբր անգամ նոյն ընտանեաց:

Նախընթացին վերջն՝ ամենքն պարտէզ իջան, եւ Լուդովիկոս զմայրամաք կը ցուցնէր իւր հօրն այն ծաղկունքն՝ զորս ինք տնկած եւ ոռոգած էր, եւ այսպէս նոյն օրը մեծ ուրախութեամբ մ'անցուցին հոն:

Սոյն երախտագէտ անձանց մեկնելէն վերջը՝ Ելէրզէի մէջ շշուկ մ'է ելաւ, մէկն կ'ըսէր, « Ի՞նչ երկայն տեսակցութիւն » . միւսը կ'ըսէր, « երբէք Վալտամպէրկի կոմսը տեղ մը այսքան երկայն այցելութիւն մ'ըրած չ'էր » . եւ երրորդ մ'ալ, « ասոր մէջ գաղտնիք մը կայ, պէտք է Լօրանին երթալ հասկնալու համար : »

Իսկոյն բազմաթիւ գիւղացիք՝ զանազան պատրուակօք, Լօրանի տունը խոնեցան սոյն այցելութեան պատճառն իմանալու : Լօրան բան մ'անոնցմէ չ'ծածկեց, եւ ցուցուց անոնց այն պայմանագիրն՝ որով նոյն ազարակին տէր եղած էր : Գիւղացիք՝ սոյն գրութիւնը տեսնելով՝ նախանձեցան, եւ անմիջապէս մեկնեցան մէկ մեկու ետեւէ ինչ որ իմացած էին գիւղին մէջ տարածայնելու համար :

« Եթէ ես զայս առաջուընէ գուշակած ըլլայի, կ'ըսէր Մարք, նոյն տղան ես իմ քովս կ'առնէի, եւ անոր միեւնոյն խնամքը կը տանէի : »

— Այժմադէկ կը խօսիս, ըսաւ իւր կինը, մինչդեռ ես քեզ առաջարկեցի հին շապիկ

մը տալ անոր, զիս խենդի տեղ դրիր, եւ թէ՛ այժմ նախանձով է որ անոր վրայ կարեկցութիւն ցոյց կուտաս : »

Մարքին սոյն սրանեղութեան վրայ ուրիշ վիշտ մ'ալ յաւելցաւ : Ազարակաբաշխն իմացուց իրեն թէ՛ ինչ որ Լօրան առաջ իւր ներկայութեան Լուգովիկոսի Ֆրանքին կոճակներուն մէջէն գտած ստակին նկատմամբ ըսած էր, տղուն մայրն եւ Վալտամպէրկի կոմսուհին ալ զայն կատարելապէս հաստատած են :

Այն տտեն Մարք՝ իւր անիրաւութիւնը ճանչնալով՝ Լօրանէն եւ իւր կընողմէն ներումն խնդրեց, եւ կասկած յըղացաւ Գարլին վրայ՝ որ իրեն խորհուրդ տուած էր իւր ստակն պարտիլին պատին տակ պահելու :

Իւր ստացած տեղեկութեանց համեմատ՝ իւր կասկածը Գարլին վրայ հաստատուեցաւ՝ որ ամենուն պարտք ունէր, որոյ գործառնութիւնները բոլորովին խանդարած էին, եւ թէ՛ երեկոյները գինետան մէջ թուղթ խաղալով, եւ օղի խմելով անընդհատ ոսկիներ աւրել կուտար : Այս

տեղեկութիւններն զինքը բոլորովին հաս-
տատելով իւր կասկածանաց մէջ, գնաց
զանոնք ագարակաբաշխին իմացնելու, եւ
նա ալ իւր ծառային պատուիրեց որ այս
գործին հետամուտ ըլլայ:

Ագարակաբաշխը՝ հարկ եղած տեղե-
կութիւններն ստանալով, Գարլը հարցա-
փորձի կոչեց, եւ Մարքին իրեն նկատմամբ
ըրած գանգատն իմացուց:

Ասոր վրայ՝ Գարլ սկսաւ երգնուլ, եւ
յանդիմանել ՂՄարք, ըսելով թէ՛ իրեն
Շման պատուաւոր անձ մը գող կարծել նա-
խատինք մ'է, եւ յարեց թէ՛ իրաւ է որ
ինք ոսկիներ աւրած է, բայց ո՛չ գողցած:

Ագարակաբաշխն ըսաւ, « Զձեզ ար-
գարացնելու համար միակ միջոց մը կայ,
այն է՝ ըսել թէ՛ այդ ստակներն ո՞ւրկէ ա-
ռած էք: »

Այս հարցման վրայ՝ Գարլ մեռեալի
նման այլագունեցաւ, եւ մէկ քանի խօսքեր
թոթովեց՝ որք զինքը փոխանակ արդարա-
ցնելու, իւր գործն աւելի գէշ ըրին: Նա
ագարակաբաշխին հարցումներէն ստիպեալ,
քանի մ'անգամ իրարու հակասական խօս-

քեր ըրաւ, եւ վերջապէս իւր գողութիւնը
խոստովանելով՝ ստակն հատուցանելու, ու
քանի մը տարուան բանտարկութեան դա-
տապարտուեցաւ:

« Ահաւասի՛կ, ըսաւ ագարակաբաշխը
խիստ ձայնով մը, զեղխութիւնն, արեցու-
թիւնն ու խաղամոլութիւնը մարդս ուր կ'ա-
ռաջնորդեն. մարդ իւր ըրած չարեաց պը-
տուղն ուշ կամ կանուխ միշտ կը քաղէ,
եւ ընդհակառակն՝ առաքինութիւնն ալ
մարդս երջանիկ կ'ընէ:

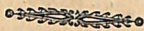
« Լօրանի անմեղութիւնը յայտնուե-
ցաւ, եւ իւր պարկեշտութեամբն վարձատ-
րուեցաւ, քու ալ յանցաւորութիւնը յայտ-
նուելով՝ չարութեամբդ եւ անվայել ըն-
թացքովդ պատժուեցար: »

Որովհետեւ Գարլ շատ պարտք ունէր,
իւր պարտապահանջները գրաւեցին իւր բո-
լոր ստացուածքն՝ որք աճուրդի դրուելով
վաճառուեցան, եւ դժբաղդ դատապարտ-
եալն ամենայեալին թշուառութեան մատ-
նուելով՝ յաճախ իւր զաւակները Լօրանի
տան պատուհանաց տակը կուգային սլա-
սառ մը հաց մուրալու:

Այն ատեն գիւղացիք սկսան ըսել ,

« Միայն Գարլի զեղխութիւնը չ'էր իւր այս թշուառութեանց պատճառն , այլ նաեւ իւր Լուգովիկոսի դէմ ցուցուցած խստութիւնն : Եթէ այն միջոցին իւր խօսքերուն հետեւէինք , անգթութեամբ խեղճ տղան պիտի վանէինք ասկէ , եւ այժմ փորձն մեզ յայտնեց թէ՛ իւր ներկայութեամբն որչափ օգտեցանք զանազան զրտուարութեանց մէջ :

« Գարլ կ'ուզէր որ անօգնական խեղճ տղայ մը վանէ գիւղէն , եւ ահաւաստի ինք նոյն բաղդին վիճակեցաւ , առանց գլուխն իսկ դնելու տեղ մը գտնելու : Աստուծոյ մատը կայ ասոր մէջ : »

Գնդապետն .

Վլալտամպէրկի կոմսուհին եւ իւր ամուսինն ամենայն սիրով ընդունեցին սոյն աշխուական օտար ընտանիքն 'ի բնակութիւն իւրեանց ապարանքը , ու սկսան 'ի միասին բնակիլ անդ , եւ Լուգովիկոս իւր ծիծաղաշարժ եւ ուրախառիթ բնութեամբը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէր սոյն երկու ընտանեաց : Թէպէտեւ խաղաղութիւնը վերահաստատուած էր , բայց գաղթականաց արգիլեալ էր Ֆրանսա մտնել :

Օր մը՝ երբ Վալտամպէրկի կոմսն եւ կոմսուհին պարտէզն 'ի միասին ժուռ կուգային , տեսան որ գաղղիական զնդապետ մը մէկ քանի հեծելազօրօք ապարանքին

բակը մտաւ , եւ իմաց տուաւ թէ՛ Վալտամօ
պէրկի Պարոնը տեսնել կուզէր :

Կոմսն իսկոյն վեր սրահն ելաւ զայն
հիւրընկալելու համար , բայց Լուգովիկոսի
ծնողքն երբէք չ'երեւցան , վախնալով որ՝
չ'ըլլայ թէ գիրենք բռնէ եւ Ֆրանսսա աքսորէ :

Գնդապետը գեղադէմ զինւորական մ'էր
փայլուն համազգեստ մը հագած , եւ կուրծ-
քին վրայ բազմաթիւ շքանշաններ կը կրէր :

Լուգովիկոս՝ գնդապետը տեսնելու հե-
տաքրքրութեամբ , գլուխը հազիւ թէ սե-
նեկին փոքրիկ լուսանցոյցքէն դուրս հանած
էր , ուրկէ կրնար զայն դիտել առանց տես-
նուելու , իսկոյն սկսաւ աղաղակել , եւ ան-
կէ դուրս վազելով ինքզինքն գնդապետին
գիրկը նետեց : — Սա այն սպան էր , որ
Էլէրգէի մէջ վիրաւորուելով Լուգովիկոս
զայն խնամարկած էր , եւ իւր քաջութիւնն
զինքն իւր բանակին գլուխն անցուցած էր ,
որոյ թէ՛ գնդապետն , եւ թէ՛ բազմաթիւ
սպաները պատերազմի մէջ մեռած էին — :

Որովհետեւ նա իւր բանակովն Ֆրանսսա
պիտի վերադառնար , քանի մ'օր եւս է-
լէրգէ անցուց իւր փոքր ազատարարը տես-

նելու փափաքանօք , եւ Լօրանի տունն եր-
թալով տեղեկացաւ թէ՛ Լուգովիկոս իւր
ծնողքը գտած էր՝ որ Վալտամօպէրկի ա-
պարանքը կը բնակէին :

Գնդապետը հոն ալ երթալով , շատ ու-
րախացաւ սոյն փոքրիկ տղան կրկին տես-
նելուն . պատմեց իւր ծնողաց թէ՛ իր կեան-
քըն իրենց սիրուն զաւկին կը պարտէր , եւ
անոնց երանի տուաւ այսպիսի բարի զաւ-
կի ծնողք լինելուն :

Վալտամօպէրկի կոմսն թէպէտեւ ա-
ռաջարկեց գնդապետին որ քիչ մ'ատեն ալ
իւր ապարանքն անցնէ , բայց նա պատաս-
խանեց թէ՛ նոյն պահուն անկարելի էր ,
եւ հազիւ կրնար քանի մը ժամ եւս մնալ ,
բայց խոստացաւ քիչ ատենէն կրկին գալ , եւ
բարի լուրեր բերել Լուգովիկոսի ծնողաց :

Երախտագէտ գնդապետն՝ իւր խոստ-
ման հաւատարիմ , մէկ քանի շաբաթէն վե-
րստին եկաւ . եւ յանձնեց Լուգովիկոսին
այն արտօնագիրն՝ որ թոյլտուութիւն կու-
տար իրենց՝ իւրեանց հայրենիքը վերադառ-
նալու , եւ ստացուածքներնին պահանջելու ,
հակառակ այն հրովարտակին՝ որով արտաք-

սեալ էին Ֆրանսայէն, եւ իւրեանց բոլոր ինչ-
քերը յարքունիս գրաւուած, զոր նա իւր
միջնորդութեամբը յաջողած էր ջնջել:

Այս ուրախառիթ լուրն ամենաքաղցր
արտասուաց տեղի տուաւ, եւ Լուդովիկոս՝
որ սոյն վերադարձին պատճառ եղած էր,
կրկին սկսաւ գոփուիլ, եւ իւր անունը մին-
չեւ ամպերը բարձրացաւ:

Վալտամպէրկի կոմսն՝ այս երջանիկ
օրը տօնախմբելու համար, որ ազնուական
ընտանեաց մը քսորանաց ա՛լ վերջ կու-
տար, փառաւոր ճաշ մը տուաւ, ուր հրաւ-
իրուեցան շրջակայից բոլոր մեծամեծներն:

Հոն բաժակներ քամուեցան թէ՛ Լու-
դովիկոսի կենաց, եւ թէ՛ սոյն երախտա-
գէտ գնդապետին որ ճանչնալով փոքրիկ
տղու մը բարեգործութիւնն, աշխատած էր
նորա ծնողացմէ գրաւուած ինչքերը կրկին
իրենց վերադարձնել տալու:

Ճաշէն վերջը, Գնդապետը Վալտամ-
պէրկի կոմսին կառքին մէջ շատ մը ծրար-
ներ դնել տալով, յայտնեց թէ՛ մտադիր է
Էլէրգէի մէջ քանի մ'անձանց այցելութիւն
տալու:

Լուդովիկոս, իւր հայրն ու մայրը
գնդապետին հետ ընկերացան՝ եւ երիցա-
տունն երթալով, գնդապետը յանձնեց
յարգելի երեցին Գաղղիական գրուածոց ըն-
տիր հաւաքածոյ մը, եւ յետոյ ջաղացպա-
նին արծաթեայ սեղանի մ'սպասք, եւ իւր
կնոջ տասն կանգուն սեաւ մնդուս, եւ
նուրբ քանքելայէ գլխարկ մը. Լօրանի ալ
ծրար մը ստակ, եւ Յովհաննայի ամենա-
նուրբ կտաւ տալով՝ ըսաւ, « Բարի տիկի՛ն,
այս կտաւն ձեր ինձ համար շինած պատ-
րոյգին փոխարինութիւնն է: »

Ի վերադարձին՝ գնդապետն իմացուց
Լուդովիկոսի հօրը թէ՛ պէտք է որ պատ-
րաստուի երկու օրէն ճանապարհ ելնելու
համար, որովհետեւ ինքն եւս նոյն օրը
պիտի մեկնէր:

Վերջապէս սոյն ազնուական գաղթա-
կաններն՝ իրենց սրտառուէ հրաժեշտը
տալէ վերջ իւրեանց բարերարաց, գնդա-
պետին հետ մեկնեցան, եւ մտան իւրեանց
հայրենիքն, ուր եւ սակաւ տու սակաւ պը-
տան իրենց ինչքերն:

Լուդովիկոս ինքզինքն երջանիկ կը

համարէր՝ մէկ քանի տարի դեղջկական կեանք անցնելուն , եւ յաճախ գուրգուրանօք կը խօսէր Գերմանիոյ դեղատեսիլ էլէրզէ գիւղին վրայ , ուր իւր անձնական կազդուրմամբն հանդերձ , մտաւորական կարողութիւնն ալ բաւական զարգացած էր բարի երեցին խնամօքն :

Ա յն անձանց բարոց պարզութիւնն՝ որոց հետ կենակցած էր , մեծ ազդեցութիւն մ'ըրած էր իւր վրայ , այնպէս որ դեղխուսթենէ խորշելով՝ իւր ընկերոջ հետ միշտ պարկեշտութեամբ եւ քաղաքավարութեամբ կը վարուէր :

Լուգովիկոսի մարդասիրութիւնն՝ որ ոգեւորուած էր իրանդակաթ եւ անկեղծ գըթութեամբ մը՝ իւր սիրելի առաքինութիւնըն եղաւ : Նա երբէք չ'էր վաներ թշուառներն , եւ մանաւանդ շատ կ'գլթար լըքեալ եւ թշուառ տղայոց վրայ . միշտ կ'ուզէր որ իւրաքանչիւր ոք երջանիկ լինի , եւ ամեն պարագայի մէջ թշուառներուն կ'օգնէր :

Թէպէտեւ քաղաքն չբեղ տուն մ'ունէր , սակայն նա միշտ գիւղն նախամեծար

կը համարէր՝ իր բնածիր առաքինութեամբն , աւելի թշուառները մխիթարելու համար , եւ իւր ծնողքը միշտ կ'օրհնէին զԱստուած իրենց այսպիսի առաքինի դաւակ մը շնորհելուն՝ որ միմիայն իւր ծնողաց եւ աղքատաց համար կ'ապրէր :

Յաճախ իւր գորովագութ մայրը՝ բաղդատելով իրենց այժմեան վիճակն՝ աքսորանաց մէջ ունեցած վշտաց եւ նեղութեանց հետ , արտասուածքոր աչօք կ'ըսէր ,

« Երբ կը մտածեմ գաղթականութեանս միջոցին քաշած վիշտերուս վրայ , կ'ապշիմ կը մնամ : Կ'ողբայի անմխիթար տղու մը վրայ , եւ ահա՛ այն տղան այս է՝ որ մեր թէ՛ պաշտպանը եղաւ , եւ թէ՛ մեր հայրենիքը մտնելու , եւ մեր ստացուածոց տէր լինելու պատճառ :

« Աստուած իւր իմաստութեան համեմատ կարգադրեց այս բոլոր դէպքերն , եւ վըշտացս պատճառը մեզ ուրախութեան աղբիւր եղաւ : Կը փախաքիմ որ բոլոր տարաբաղդներն ինձմէ օրինակ առնեն իրենց թշուառութեան անվհատ տոկալու ու Տիրոջը յանձնելու զիրենք մխիթարելու հոգն՝

Վասն զի Իւր նախախնամութիւնն զի-
տէ յանձանձեւ այնպիսի առիթներ՝ որք
կը վրիպին մեր ուշադրութենէն, եւ այն-
պիսի մխիթարութեանց պատճառ կը լինին,
զորս մարդ երբէք չ'էր յուսար :

Փառք, պատիւ եւ յաւիտենական ե-
րախտազրիտութիւն այն Արարչին՝ որ երբէք
իրենները չ'ըբանէր : »

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՎՐԻՊԱԿՔ

—

Երես	Տող	Սխալ	Ուղիղ
9	Վերնագիր	Մոլորեալ	Մոլորեալ
23	3	տալովք	տանելովք
78	8	Չաղացքն	փութապէս
		փութապէս	մերձակայ
		մերձակայ	Չաղացքն
78	15	նատիւ	նատի

00215390

2013

2001

« Ազգային գրադարան

NL0015390

